

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ ИСТОРИИ
ЛИТОВСКОЙ ССР

Е Ж Е Г О Д Н И К
И С Т О Р И И
Л И Т В Ы

Г о д 1987

ВИЛЬНЮС «МОКСЛАС» 1988

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE LITHUANIAN SSR
THE SCIENTIFIC PROBLEM BOARD
OF THE HISTORY OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1987

VILNIUS 1988

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER
LITAUISCHEN SSR
PROBLEMISSCHER-WISSENSCHAFTLICHER RAT
FÜR GESCHICHTSFORSCHUNG DER LITAUISCHEN SSR

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1987

VILNIUS 1988

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS TSR ISTORIJOS
PROBLEMINĖ MOKSLINĖ TARYBA

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1987 metai

VILNIUS „MOKSLAS“ 1988

BBK 63.3(2L)
Li237

Redakcinė kolegija:

Bronius VAITKEVICIUS (vyr. redaktorius), Alfonsas EIDINTAS, Vida KNIURAITĖ, Vytautas MERKYS, Vacys MILIUS, Leonas MULEVICIUS, Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė), Tamara TARSILOVÁ, Adolfas TAUTAVICIUS, Irena VALIKONYTĖ, Regina ŽEPKAITĖ (vyr. redaktoriaus pavaduotoja)

Redakcijos adresas:
232600 Vilnius, Kosciuškos 30

Išleista LTSR MA Istorijos instituto užsakymu

L 0503020908—225 Ž—88
M 854(08)—88

© LTSR MA Istorijos institutas, 1988

BAŽNYTINĖ ŽEMĖVALDA LIETUVOJE PASKUTINIAME XVIII A. KETVIRTYJE

LIUDAS TRUSKA

Bažnytinė žemėvalda Lietuvoje atsirado XIV a. pabaigoje—XV a. pradžioje, įvedus krikščionybę, o savo plėtros viršūnę pasiekė XVIII a. 8-ojo dešimtmečio pradžioje—I Lietuvos—Lenkijos vals-tybės padalijimo ir jėzuitų dvarų nusavinimo išvakarėse. Ji sudarė didoką feodalinės žemėvaldos dalį ir todėl yra reikšmingas ūkio, taip pat visuomenės istorijos objektas.

Istorikai daugiausia domėjosi bažnytinės žemėvaldos ankstyvuo-ju (formavimosi) laikotarpiu¹. Vertingų žinių apie Žemaičių vyskupijos bažnyčių bei vienuolynų turtus XVIII—XIX a. aptinkame M. Valančiaus „Žemaičių vyskupystėje“², o apie Vilniaus vyskupi-jos valdas—J. Kurčevskio veikaluose³. P. Pakarklis 1956 m. pasi-rodžiusiame darbe „Ekonominė ir teisinė katalikų bažnyčios padėtis Lietuvoje (XV—XIX a.)“ daugiausia dėmesio skyrė bažnyčių smuk-lemėms, tačiau daug naujos medžiagos paskelbė ir apie bažnyčių žemės valdas. Deja, darbas parašytas pagal pokario metais istorinėje lite-ratūroje vyravusį iliustracinį metodą, todėl jame pasigendame gi-lesnės socialinių-ekonominių procesų analizės ir apibendrinančių duo-menų⁴. Pastaruoju metu Žemaitijos bažnytinių valdų ūkį tyrinėjo J. Kuzmaitė-Kaupienė⁵. Pasirėmusi 1778 m. inventoriumi, ji nustatė Žemaičių vyskupo dvarų ūkių skaičių bei pajamas⁶. Žemaičių vys-

¹ Ochmański J. Powstanie i rozwój latyfundiów biskupstwa Wileńskiego (1387—1550). Poznań, 1963; Ochmański J. Biskupstwo Wileńskie w średniowieczu. Poznań, 1972; Semkowicz W. Pierwsze przywileje fundacyjne Witolda dla kościoła na Zmudzi // Kwartalnik Historyczny. 1930. R. 44. T. 1; Andziulytė-Ruginienė M. Žemaičių christianizacijos pradžia. K., 1937.

² Valančius M. Raštai. V., 1972. T. 2.

³ Kurczewski J. Kościół zamkowy czyli katedra Wileńska. Wilno, 1908—1914. Cz. 1—3; Kurczewski J. Biskupstwo Wileńskie. Wilno, 1912.

⁴ Plg. J. Ochmansio recenziją apie P. Pakarklio knygą leidinyje: Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych. Poznań, 1961. R. 22. S. 282—288.

⁵ Kuzmaitė J. Kražių jėzuitų kolegijos žemėvalda XVII—XVIII am-žiuje // Lietuvos istorijos metraštis, 1976 metai. V., 1977; Kuzmaitė J. Baž-nytinė žemėvalda Lietuvoje XV—XVIII amžiais // Lietuvos TSR Mokslų Aka-DEMIIJOS darbai. A serija (toliau—MADA). 1979. T. 1, 4; Kuzmaitė-Kiau-pienė J. Feodalinė renta bažnytinėse valdose Žemaitijoje XV—XVIII amžiais // MADA. 1981. T. 3, 4; 1983. T. 1.

⁶ MADA. 1979. T. 1. P. 56, 62.

bei palivarkų sodybos, klebonijos ir vienuolynai, o 1790 m.¹⁰ — visos sodybos, taip pat ir daržininkų, trobelninkų namai, karčemos. 1789 m. Seimas pirmą kartą per visą valstybės istoriją apmokestino žemvaldžių pajamas. Vadinamajai „aukai“ (ofiarai), o iš tikrųjų pajamų mokesčiui, apskaičiuoti paviėtų komisijos, pasirėmusios 1786—1788 m. dvarų inventoriais bei pajamų registrais, surašė pasaulietinių ir bažnytinių žemvaldžių pajamas iš prekinės palivarkų produkcijos, valstiečių čišo bei kitų piniginių mokesčių, natūrinių duoklių, karčemų ir malūnų¹¹. Deja, nebuvo apmokestintos miškų ūkio, pramonės įmonių (plytinių, lentpjūvių) ir gyvulininkystės pajamos. Surašyti ne visi piniginiai kapitalai, iš kurių dvasininkija turėjo itin daug pajamų. O į pajamas iš bažnytinių patarnavimų ir aukų visai neatsižvelgta. Galų gale 1786—1788-ieji buvo nederliaus metai¹². Nepaisant trūkumų, 1789 m. tarifai yra labai svarbus šaltinis absoliutinėms pajamoms nustatyti ir ypač įvairių žemvaldžių sluoksnių pajamoms palyginti¹³.

Respublikos laikų šaltinius papildė Rusijos valdžios 1795 m. įvykdyta gyventojų revizija, per kurią buvo surašyti visų žemės valdų gyventojai bei dūmai¹⁴. Pagaliau svarbus šaltinis yra gausūs XVIII a. pab. ir XIX a. pr. bažnytinių valdų inventoriai bei kita ūkinė medžiaga¹⁵.

¹⁰ Volumina Legum. Kraków, 1889. T. 9. S. 101—102, 171—172. Paviėtų tarifai saugomi CVIA. SA: B. 3360, 3371—Siaulių pvt., 3370—Upytės pvt., 3393—Kauno, 3369—Ukmergės, 3380, 4068—Vilniaus, 4056 (1789 m.)—Gardino, 18 596—Breslaujos, 3368—Pastovų (Užnerio), 3367—Ašmenos, 11 635—Lydos, 11 620—Naugarduko, 3372—Minsko, 11 636—Slonimo, 11 631—Pinsko, 3379—Polocko, 3373—Mozyriaus, 3374—Oršos, 3378—Reičicos, 11 637—Bresto pvt. Neiškilo 1790 m. Raseinių ir Trakų pvt. tarifų. Išsamiau apie dūmų surašymo metodiką žr.: Truska L. Žemėvaldos ir feodalų klasės struktūra Lietuvoje XVIII a. pabaigoje (1. Upytės pavietas 1790 m.) // MADA. 1974. T. 3; (2. Žemaitija 1775—1790 m.) // MADA. 1982. T. 4.

¹¹ Volumina Legum. Kraków, 1889. T. 9. S. 73—74, 77, 89—95. Paviėtų tarifai saugomi: CVIA. SA. B. 2831 ir CVIA. F. 11. Ap. 2. B. 29—Siaulių pvt., SA. B. 2841—Upytės, F. 11. Ap. 2. B. 68—Kauno, SA. B. 2829—Ukmergės, 2826—Vilniaus, 2830—Breslaujos, F. 11. Ap. 2. B. 67—Lydos, SA. B. 2828—Pastovų, 2827—Ašmenos, 11 622—Gardino, 11 628—Naugarduko, 2834—Minsko, 2839—Polocko, 2833—Pinsko, 2835—Mozyriaus, 2838—Oršos, 2837—Reičicos pvt.

¹² Труска Л. С., Ясас Р. В. Внешняя торговля Великого Княжества Литовского в последние годы его существования (1785—1792) // MADA. 1970. T. 1. P. 37, 48, 49.

¹³ Išsamiau apie 1789 m. šaltinio metodiką ir vertę žr.: Korzon T. Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764—1794). Kraków; Warszawa, 1897. T. 3. S. 234—253.

¹⁴ Išliko Vilniaus, Breslaujos, Užnerio, Ašmenos, Lydos ir Trakų paviėtų, t. y. tų paviėtų, kurie XIX a. antrojoje pusėje sudarė Vilniaus guberniją, medžiaga (CVIA. F. 515. Ap. 15). Neiškilo Kauno gub. paviėtų „skazkos“ (gyventojų sąrašai). Šią spragą iš dalies užpildo TSRS centriniame karo istorijos archyve Maskvoje saugomas „skazkų“ pagrindu parengtas visų Lietuvos žemės valdų žiniaraštis, kuriame įrašyta dūmų ir vyriškos lyties asmenų („revizinių sielų“) skaičius (F. VUA. B. 18 607).

¹⁵ Ši medžiaga saugoma MAB Vilniaus kapitulos fonde (F. 43), VUB 57 fonde, CVIA 694 (Vilniaus vyskupijos valdybos), 604 (Vilniaus vyskupijos konsistorijos), 669 (Telšių vyskupijos konsistorijos), 696 (Telšių vyskupijos valdybos) fonde, CVA 1671 (Kauno metropolijos kurijos) fonde.

Bažnytinė žemėvalda skirstytina į vyskupų, kapitulų, vienuolynų ir parapiinių bažnyčių.

1. Vyskupų valdos. Kaip rodo 1 lent., XVIII a. pabaigoje Vilniaus vyskupui priklausė 20 dvarų ir jurisdika Vilniuje. Šiose valdose 1775 m. buvo apie 4,3, o 1790 m.—kartu su daržininkų bei trobelninkų sodybomis ir karčėmomis — 5,9 tūkst. dūmų.

Zemaičių vyskupas valdė Alsėdžių, Girkalnio, Janapolės (Viržuvėnų), Kaltinėnų, Krakių, Luokės, Mosėdžio, Papilės, Pašvitinio, Surviliškio, Varduvos (Kalvarijos), Viduklės ir Eržvilko dvarus, kuriuose 1775 m. buvo 1, o XVIII ir XIX a. sandūroje — apie 1,4 tūkst. dūmų¹⁶.

2. Kapitulų valdos. Vilniaus katedros kapitulą sudarė 6 prelatai ir 12 kanauninkų, o Varnių katedroje jų buvo po 6¹⁷. Į kapitulą taip pat įėjo kancleris, bet jis turėjo atskirą fondą ir kapitulos pajamų dalybose nedalyvavo. Kapitulų žemės valdos buvo kelių rūšių.

a. **Stalo dvarai.** Tai žemės valdos, kurių pajamas, atskaičiavus išlaidas katedros išlaikymui ir kitiems bendriesiems reikalams, lygiomis pasidalydavo prelatai ir kanauninkai. Kaip rodo 2 lent., Vilniaus kapitula bendrai valdė Adučiškio, Panerių, Pasvalio, Braševičių, Mažosios Kolpenicos, Volčos, Strešino ir Kameneco dvarus, kuriuose 1775 m. buvo 2,5 tūkst. ūkių. Kapitulos valdos gerokai sumažėjo per I Respublikos padalijimą, po kurio už valstybės sienos pasiliko kairiakrantė Strešino dalis (1767 m. 0,6 tūkst. dūmų). Rusijai atitekusioje teritorijoje taip pat liko Sožica, kurią sudarė Sožicos, Moščianų, Podgorodskajos vaitijos ir jurisdika Vitebske. Pagal 1767 m. inventorių 48 vaitijų kaimuose buvo 792, o jurisdikoje — 55 dūmai¹⁸. Pateikti duomenys rodo, kad I padalijimo išvakarėse Vilniaus kapitulos stalo valdose buvo 4 tūkst. dūmų. Be to, pagal 1775 m. tarifą 35 namai buvo kapitulos jurisdikoje Vilniuje.

Zemaičių kapitulos turtai, palyginti su Vilniaus, buvo menki. XVIII a. viduryje Žemaitijoje jai priklausė 8 valdos, kuriose buvo apie 200 ūkių¹⁹. Vienos jų kapitulai buvo dovanotos, kitos — įkeistos už skolas. Tačiau 6—7 dešimtmetyje daugumą šių valdų kapitula prarado. Ankstesniųjų savininkų palikuonys atsiteisė Šašaičius, Brėvikius, Jonikaičius, Liubišiškis, Aunuvėnus. 1766 m. Žemaitijos

¹⁶ Zemaičių vyskupo valdų rodikliai pateikti: Kuzmaitė J. Bažnytinė žemėvalda Žemaitijoje XV—XVIII amžiais (1. Struktūra, dydis, pajamos) // MADA. 1979. T. 1; Truska L. Demografiniai ir ekonominiai...

¹⁷ 1789 m. Zemaičių kapituloje buvo įsteigta 7-ta kanauninkija (Valančius M. P. 182). Jos fondą sudarė 27 tūkst. auks. kapitalas, kasmet davęs 2 tūkst. auks. pajamų (1804 m. žinios apie Zemaičių vyskupiją: CVAL. F. 821. Ap. 125. B. 3158. L. 9). 7-asis kanauninkas prie bendrųjų kapitulos turtų nebuvo prileidžiamas.

¹⁸ MAB. F. 43—17 153 (pajamos — 23 tūkst. auks.: 12,9 tūkst.— činšas, 2 tūkst.— iš natūrinių duoklių, 0,4 tūkst.— iš ežerų, 3 tūkst.— iš Vitebsko krč. ir 4,7 tūkst. auks.— iš vaitijų krč.).

¹⁹ Apskaičiuota pagal 1750—1754 m. činšo registrus (CVA. F. 1671. Ap. 4. B. 297. L. 88—129): Lekave — 50, Saukote — 11, Jonikaičiuose — 8, Šašaičiuose — 28, Aunuvėnuose — 46, Pikeliuose bei Bataičiuose — 18, Brėvikiuose — 6, Liubišiškiuose — 7, Lauko Sodoje, Gaubeliuose, Pluotinėje, Mešliuose — 25 dūmai).

1 lentelė. Vilniaus vyskupo žemėvalda XVIII a. pabaigoje

Valda	Pavietas	Dūmų sk.		Pajamos, tūkst. auks.			
		1775 m. ¹	1790 m. ²	1787 m. ³	1794 m.		
					grynosios	bendrosios	grynosios ⁵
Jrs. Vilniuje	Vilniaus	23 ⁶	...	4,4	8,9 ⁷	8,9	
Verkiiai ⁸	"	66	113	8,5	12,8	11,0	
Gervėčiai	"	88	154	8,0	11,8	8,7	
Molėtai	"	113	221 ⁹	14,9	22,7	17,4	
Sešuoliai ¹⁰	"	235	274	15,3	36,8	30,4	
Kuktiškės ¹¹	Ukmergės	251	338	29,3	42,2 ¹²	33,2	
Salakas ¹³	Breslaujos	278	498 ¹⁴	42,2	55,3	44,0	
Tauragnai	"	372	538 ¹⁵	40,3	53,9	41,0	
Vidžiai	"	236	318	29,1	44,3	32,8	
Armoniškės	Ašmenos	75	100	6,7	10,4	8,6	
Bokštas	"	197	330	15,6 ¹⁶	27,0	20,0	
Milejkovas	"	85	98	5,1	9,2	6,7	
Peršajus	"	264	345 ¹⁷	14,7	18,0	14,8	
Biskupcai	Lydos	33 ¹⁸	40	0,9 ¹⁸	2,7	2,0	
Dambrava	"	177	211	10,7 ¹⁹	21,2	14,0	
Luboras	"	57	61	0,9 ²⁰	4,8	3,9	
Nedzvedzica	Naugarduko	157	228	9,6	13,6	11,0	
Dorai	Minsko	80	119	6,5 ²¹	12,0	9,1	
Ihumenis	"	956 ²²	1317 ²²	95,9	110,5	90,0	
Stažynkai	"	168	221	12,2	15,5	12,1	
Uborcas	Mozyriaus	345	424	15,1 ²³	21,6 ²⁴	17,1 ²⁴	
Iš viso		4256	5948 ²⁵	385,9 ²⁶	555,2	436,7	

Lentelė sudaryta, remiantis 1775 bei 1790 m. dūmų, 1789 m. aukos mokesčio tarifais (žr. 9—11 šio str. nuorodas) ir 1794—1796 m. dvarų inventoriais bei pajamų suvestinėmis (MAB. F. 43. B. 5899, 6097, 8066, 8362, 8635, 8831, 10 953, 11 181, 13 020, 13 249, 13 383, 15 747, 16 088, 18 004, 18 029, 18 383, 18 392, 23 792).

¹ Tik dv. ir valstiečių ūkn. sodybos. ² Taip pat ir držn. sodybos, karčemos. Cia taip pat įskaičiuoti dūmai vadinamųjų atinencijų, kurias vyskupas I. Masalskis buvo iki gyvos galvos išnuomojęs privatiems asmenims. ³ 1786—1788 m. vidurkis, atskaičiuojant mokesčius ir ūkio išlaidas. ⁴ Daugiausia inventorinės, t. y. norminės pajamos. ⁵ Daugumos valdų grynosios pajamos nurodytos pagal vyskupo dvarų valdytojo K. Hornovskio 1795 m. gegužės 2 d. žiniaraštį „Žinios apie Vilniaus vyskupijos dvarus“ (MAB. F. 43. B. 1225). ⁶ Rūmai, 2 mūro namai, malūnas, lentpjūvė, 2 krč., 16 medinių namų (domy pokatne). ⁷ 8,1 tūkst. auks.— iš malūno ir 0,8— iš jrs. ⁸ Verkius (Jeruzalės mstl., Naujųjų Verkių ir Fabijoniškių km. bei Bukišio, Ožkinių, Babinių, Kryžikių, Staviškių, Kremplių, Turniškių ir Stoliariškių užėžiai, iš viso 95 val. žemės) vysk. I. Masalskis kapitulos leidimu ir popiežiaus bei Seimo sutikimu 1780 m. iškeitė į savo privatų Raudondvarį Nemenčinės prp. Nuo šių metų visi rodikliai Raudondvario. Kapitulos žiniomis, Verkių pajamos tuomet sudarė 10,6, o Raudondvario— 20 tūkst. auks. (MAB. F. 43. B. 19 093). Be to, I. Masalskis įsipareigojo duoti 20 tūkst. dukatų (1 dukatas=18 auks.) katedros statybai. 1803 m. inv. duomenimis, Potockių valdytų Verkių pajamos sudarė 16,9 tūkst. auks. (CVIA. F. 515. Ap. 22. B. 97. L. 257—267). ⁹ Iš jų 70 Molėtų mstl. držn. ¹⁰ Kartu su Kiauklių plv. ¹¹ Kartu su Labanoro vaitija. ¹² Be pajamų iš Kuktiškių girios, kuri 1795 m. davė 2,7, o 1796 m.— 2,4 tūkst. auks. (MAB. F. 43. B. 10 948, 10 954). ¹³ Kartu su Zarasais. ¹⁴ Iš jų 77 držn. ir 26 krč. ¹⁵ Iš jų 85 držn. ir 21 krč. ¹⁶ 1796 m. Bokšto inv. duomenimis, bendrosios pajamos sudarė 27, o grynosios— 23,7 tūkst. auks. (MAB. F. 43. B. 6097). ¹⁷ 1790 m. Ašmenos pvt. tarife nėra Horodzilovo

vaitijos, kuriai pagal 1731 m. inv. (CVIA. F. 694. Ap. 1. B. 3983. L. 18—31) teko trečdalis visų Persajaus dv. dūmų. Imant šį santykį ir 1790 m., išeitų, kad Horodzilovo vait. buvo 115 d. ¹⁸1776 m. inv. duomenimis, valdoje (Biskupcų ir Zalešanų km.) buvo 41 d., o pajamos viršijo 1,7 tūkst. auks. (VUB. F. 57—53. B. 111). ¹⁹1790 m. inv. duomenimis, valdos bendrosios pajamos sudarė 16,2 tūkst. auks. (MAB. F. 43. B. 8068. L. 1). ²⁰Per mažai: remiantis 1780 m. vyskupo dvarų valdytojo raportu, bendrosios Luboro, Bachmatų, Ogrodnikų km. ir Zatročių užėžio) pajamos buvo 4,7 tūkst. auks. (MAB. F. 43. B. 11176). ²¹1784 m. inv. duomenimis, bendrosios Dorų pajamos—9,1 tūkst. auks. (MAB. F. 43. B. 27455). ²²J. Ochmanskis, remdamasis 1787 m. inv. (MAB. F. 43. B. 8829), nurodo, kad šioje valdoje buvo 488 d. (Ochmański J. Powstanie i rozwój... S. 52). Iš tikrųjų tiek dūmų buvo tik centriniame rakte. XVIII a. pab. Ihumenis buvo suskirstytas į 6 raktus, kuriuose 1790 m. buvo tiek dūmų: Ihumenio—591, Sipianų—193, Bluzos—44, Polianų—297, Lesnicos—135, Dolhinių—57, o iš viso—1317. ²³Remiantis 1785 m. Uborco inv. (VUB. F. 57—53. B. 172), nuolatinųjų pajamų buvo 22,7, o nenuolatinųjų—14,5 tūkst. auks. Pastarosios nebuvo apmokestintos aukos mokesčiu ir todėl neįrašytos į 1789 m. tarifą. Nenuolatinųjų pajamų šaltiniai buvo: miškų ūkis—5,5, dvaro rūdynai—4, degtinės varykla—2,5, kt.—2,5 tūkst. auks. Beveik pusė nuolatinųjų pajamų buvo iš valstiečių medaus duoklės (1134 kibiriukai×4 auks.=4536 auks.) ir potašo (522 statinės×2 auks.=1044 auks.). ²⁴Duomenų apie 1794 m. Uborco pajamas nėra. Apskaičiuota, remiantis prielaida, kad, palyginti su 1787 m., jos padidėjo tokiu pat santykiu, kaip visose vyskupo valdose: bendrosios—43, o grynosios—13%. ²⁵Iš jų: apie 50 dv. bei plv. sodybų, 190 krč., 5,1 tūkst. valstiečių ūkininkų ir 0,6 tūkst. miestelių ir kaimų daržininkų bei trobelininkų. ²⁶Zr. 16, 18, 19, 20, 21, 23 nuoroda.

2 lentelė. Vilniaus kapitulos žemėvalda XVIII a. pabaigoje

Valda	Valdos pobūdis	Dūmų sk.		Pajamos 1787 m., tūkst. auks. ³
		1775 m. ¹	1790 m. ²	
Adučiškis, VI	Stalo dv.	464	693 ⁴	35,4
Paneriai, I	„	37	59	4,7
Pasvalys ⁵ , III	„	213	278	19,1 ⁵
Maž. Kolpenica, VII	„	48	50	4,4
Volča (Bihomlis) VIII	„	292	389 ⁶	22,4
Braševičiai, XI	„	263 ⁷	302 ⁸	9,7
Strešinas ⁹ , XII	„	661	950 ¹⁰	40,2
Kamenecas ¹¹ , IX	„	536	—	—
Zadzevas, VI	Sufragano prst.	192	237	14,3
Myliai ¹² , VI	„	84	97	5,7
Kaladiežiškės ¹³ , VI	Prl. klebono prst.	24	40	1,4
Svironėliai ¹⁴ , VI	Prl. dekanų prst.	88	98	7,3
Stalpeniotai ¹⁵ , VI	„	19	25	1,7
Dekaniškės ¹⁶ , I	„	22	34	1,9
Padekaniškės ¹⁷ , I	Padekano prst.	4	7	0,2
Parafjanovas ¹⁸ , VI	Prl. arkidiakono prst.	134	197	8,1
Rukainiai ¹⁹ , I	„	52	58	2,4
Kemėšys ²⁰ , V	Prl. įždininko prst.	17	25	1,3
Sventininkai ²¹ , I	„	20	22	0,6
Taliočiškės ²² , VI	Prl. scholastiko prst.	31	41	1,0
Kaplancai ²³ , X	„	60	83	3,2
Giteniškė ²⁴ , V	Prl. kantoriaus prst.	40	44	5,0
Sičiniotai ²⁵ , VI	Kanauninko prst.	44	51	2,9
Vainelgava ²⁶ , VI	„	50	51	1,1

2 lentelės tęsinys

Valda	Valdos pobūdis	Dūmų sk.		Pajamos 1787 m., tūkst. auks. ³
		1775 m. ¹	1790 m. ²	
Riešė ²⁷ , I	Kanauninko prst.	12	16	1,0
Silėnai ²⁸ , I	"	9	19	1,0
Spengla ²⁹ , II	"	3	4	0,4
Prudkai ³⁰ , VIII	"	37	46	2,0
Bakštai ³¹ , VIII	"	43	51	2,9
Trusevičiai ³² , VIII	"	26	19	0,9
Did. Koženis ³³ , VIII	"	} 157	57	1,9
Maž. Koženis ³⁴ , VIII	"		59	3,2
Hanevičiai ³⁵ , VIII	"		113	4,1
Cudzeniškės ³⁶ , I	Kanclerio prst.	41	50	2,9
Tribilai ³⁷ , I	"	10	14	0,8
Loskas ³⁸ , VI	Vainų alt. dv.	239	306	12,0
Mikniškės ³⁹ , II	"	73	85 ⁴⁰	3,7 ⁴¹
Sen. Panevėžys ⁴² , III	Sv. Kazimiero kpl. dv.	119	146	} 20,3 ⁴⁵
Ramygala ⁴³ , III	"	58	117 ⁴⁴	
Mencėnietai ⁴⁶ , VI	Sv. Ūnos kpl. dv.	114	193	8,0
Paberžė ⁴⁷ , VI	Kęsgailių alt. dv.	14	27	1,0
Bukiškės ⁴⁸ , I	"	42	—	—
Serapiniškės ⁴⁹ , II	Jasinskių alt. km.	27	27 ⁴⁰	1,7 ⁴¹
Gudeliai ⁵⁰ , VI	Mantvydų alt. km.	4	4	0,2
Mickūnai ⁵¹ , I	"	6	11	1,8 ⁵²
Odla ⁵³ , IV	Vikarų stalo dv.	12	50 ⁵⁴	3,1
Vaisgėliškis ⁵⁵ , I	Seminarijos dv.	66	95	7,9 ⁵⁶
Karkaziškė ⁵⁷ , VI	"	40	55	9,7 ⁵⁸
Did. Kolpenica ⁵⁹ , VII	"	132	146	8,0
Lukai ⁶⁰ , VII	"	143	220	11,1
Ostrovita ⁶¹ , VIII	"	49	62	5,4
Jasevas ⁶² , VI	Korsako bursos dv.	137	151	7,7
Iš viso		5008 ⁶³	5974	316,7

I — Vilniaus pvt., II — Trakų, III — Upytės, IV — Gardino, V — Breslaujos, VI — Ašmenos, VII — Naugarduko, VIII — Minsko, IX — Mozyriaus, X — Oršos, XI — Bresto, XII — Reičios pvt.

Lentelė sudaryta, remiantis 1775 bei 1790 m. dūmų ir 1789 m. aukos mokesčio tarifais (žr. 9—11 šio str. nuorodas).

¹ Tik dvarų ir valstiečių ūkininkų sodybos. ² Taip pat ir daržininkai, trobelininkai, karčemos. ³ 1786—1788 m. vidurkis, atskaičiavus mokesčius ir ūkio išlaidas. ⁴ 1795 m. inv. duomenimis, 616 d. (MAB. F. 43. B. 4045). ⁵ Bendra kapitulos ir katedros vikarų valda. Pajamomis dalijosi pusiau. ⁶ Inv. duomenimis, — 325 d. (MAB. F. 43. B. 17 683). ⁷ 1775 m. inv. duomenimis (MAB. F. 43. B. 6509). ⁸ 1795 m. inv. duomenimis (MAB. F. 43. B. 6544). Tarifų duomenimis, 1775 m. buvo 208, o 1790 m. — 372 d. ⁹ Abipus Dnepro. 1762 m. inv. duomenimis (MAB. F. 43. B. 17 608), valdoje buvo 1182 dūmai: 575 — dešinėje Dnepro pusėje, o 607 — kairėje. Pajamų būta 50,5 tūkst. auks. (55% — iš kairiakrantės dalies). Po I padalijimo kairiakrantė valdos dalis liko už Respublikos sienos ir buvo caro valdžios konfiskuota (plg. Kurczewski J. Kościół zamkowy... Cz. 2. S. 161—162). ¹⁰ Inv. duomenimis, 812 d. (MAB. F. 43. B. 17 683). ¹¹ Slavečno mstl. ir 9 km. Kapitula, 1774 m. gavusi Seimo ir popiežiaus leidimą, valdą, kaip per toli esančią nuo Vilniaus, pardavė vyskupui I. Masalskiui. 1789 m. tarifo duomenimis, Kameneco pajamos sudarė 33,2 tūkst. auks. ¹² Svenčionių ir Lentupio prp. km.: Cepukėnai, Cešuniškės, Jaciūnai, Jančiūnai, Kaptorūnai, Rimkėnai, Ūdriškės, Užuraistis, Veličkos. ¹³ Arba Drogomeniškės. Armoniškių ir Dieveniškių prp. km.:

Lošakai, Stebulionys, Šeškai, Prabaščikšės. ¹⁴ Svironėlių mstl. ir km.: Bucirmai, Babičiai, Cešūniškės, Dūda, Kurnickiai, Losiai, Mužylai, Paškūnai, Podolcai, Seniuncai bei užėžiai: Asionkiškės, Gerdzeliškės, Podžusinai ir kt. ¹⁵ Svironėlių plv. ¹⁶ Dekaniškių ir Labaniškių km. Lavoriškių prp. ¹⁷ Arba Sudervė Verkių prp. ¹⁸ Parafjanovo mstl. ir 10 km. Dokščių bei Parafjanovo prp. ¹⁹ Rukainių mstl. ir Mykoliškių bei Užukenės km. ²⁰ Akmeniškės, Dirniškės, Gaiveniai, Indubakiai, Sarkiai, Tauragnų prp. ²¹ Šventininkų km. Buivydžių prp. ²² Talociškių km. bei Kulių, Miškinių, Osotnikų užėžiai (zastenki) Ašmenos prp. ir Gruodžių, Vaškūnų km. Gervėčių prp. ²³ Kaplancų km. Berezino prp. ²⁴ Buvusi Salako bžn. valda (Giteniškės dv. ir km.: Būdiniai, Cigoniškė, Gerveliškė, Grybiškės, Kiškėliai, Rudakiškė, Unguriškė ir Petravo plv. su Bajorėlių, Gruodiškės, Pūslių km.). ²⁵ Kartu su Polianais (Zodiškių ir Nestaniškių prp.). ²⁶ Arba Popovcai (Popovcų, Kuzmiškių ir Slavčenintų km. Vaistomo prp.). ²⁷ Eitminų km. bei Cimbariškių, Pamiškių, Ryliškių, Užudvarionių, Užugriovio užėžiai Verkių prp. ²⁸ Silėnų km. Verkių prp. ²⁹ Valkininkų prp. ³⁰ Prudkų ir Liščių km. Radoškovičių prp. ³¹ Didieji Klimontai, Maksimovcai, Balaševičiai Radoškovičių prp. ³² Radoškovičių prp. ³³ Arba Michalkevičiai (Michalkevičiai, Zahačai, Černevas, Juršai Koženio prp.). ³⁴ Arba Krasnyj Bor (Hramnicai, Čerechai, Zirblevičiai Koženio prp.). ³⁵ Dvi kanaaninkų prst. Zembino prp.: Did. Hanevičiai ir Maž. Hanevičiai, arba Jurkevičiai. ³⁶ Mstl. ir Novosiolkų, Volkovščiznos, Hanevo km. Cudzeniškių prp. ³⁷ Tribilų ir Savičių km. Rukainių prp. 1790 m. kapitula šią valdą už 20 tūkst. auks. pardavė Vilniaus bazilijonams (VUB. F. 57—54. B. 222). ³⁸ Losko mstl. ir Did. bei Maž. Zaprudžių, Koščelių, Stažnykų, Slobodos, Kšivsko, Sokolnikų, Mikulevščiznos km. Losko prp. ³⁹ Jrs. Trakuose ir Ažuolių, Barčių, Burokų, Karaziškių, Markūnų, Mikniškių, Puponių, Slabados, Staškūniškių, Sklėrių km. Naujųjų Trakų prp. ⁴⁰ 1795 m. gyventojų revizijos duomenimis. ⁴¹ Remiantis kapitulos žiniaraščiu „Pajamų ir aukos mokesčio suvestinė“ (MAB. F. 43. B. 1095). ⁴² Jrs. ir Blūdžių, Dargaičių, Jonelionių, Katkų, Pažalvaičių, Papiškių, Papiškėlių, Petrikaičių, Rėklių, Preičiūnų km. ⁴³ Mstl. ir Juodikonų, Papiškių, Raukštonių, Rimaisų km. ⁴⁴ Tarp jų apie 45 trobelninkus. ⁴⁵ Be to, šv. Kazimiero kpl. 3 tūkst. auks. pajamų turėjo iš karališkojo Vilniaus malūno (žr. 41 nuorodos dokumentą). ⁴⁶ Pastovų prp. Sudėtinė valdos dalis — Maciūnų km. (1790 m.—9 d.) Nemenčinės prp. ⁴⁷ Arba Sinia gora (Zaberezės prp.). ⁴⁸ Arba Gedvydžiai (Verkių prp.). Ši valda XVIII a. kapitulai buvo įkeista už paskolą. 1778 m. ją už 20 tūkst. auks. išpirko Vitebsko kardininkas Janas Račevskis. Vėliau Bukiškės perėjo vyskupo I. Masalskio nuosavybėn. ⁴⁹ Serapiniškių km. (8 d.) Naujųjų Trakų prp. ir Papiškių km. (19 d.) Nočios prp. ⁵⁰ Gudelių ir Sielukų km. Dieveniškių prp. XVIII a. pab. šaltiniuose šios valdos nėra. Kaip matyti iš 1830 m. katedros turty inv., ji altarijai buvo duota (matyt, XVII a. pab.) vietoj dešimtinės ir joje buvo 5 d., iš kurių buvo gaunama 50 rb pajamų. XVIII a. pab. rodikliai nustatyti, remiantis 1830 m. duomenimis. ⁵¹ Plv. ir km. Lavoriškių prp. 1791 m. kapitula šią valdą pardavė. ⁵² 1,3 tūkst. auks. buvo gauta iš krč. ⁵³ Arba Plebanovcai: Ogradnikų, Ladziankos ir Plebanovcų km. Odlos prp. ⁵⁴ Iš jų 30 držn. ir 1 krč. ⁵⁵ Jogvilų, Inkilų, Nuotekų, Remeisių, Vyliaudžių ir Zujų km. Pabaisko prp. ⁵⁶ Remiantis 1788 m. valdos išnuomavimo sutartimi (MAB. F. 43. B. 18926). ⁵⁷ Mstl. ir Beviršių, Burbliškės, Juškių, Kuisiūnų, Mileikonų, Pabradės, Pailgės, Pažeimenės, Voželiškių km. ⁵⁸ Remiantis 1789 m. valdos išnuomavimo sutartimi (MAB. F. 43. B. 9736). ⁵⁹ Did. Kōlpenicos, Graboveco, Svicilovičių, Volochovos ir dalis Onisimovičių km. Stvolovicko prp. ⁶⁰ Did. ir Maž. Lukų, Beresku, Bohušių, Mlineko, Rusinų, Volkos, Zirhorų, arba Hutos, km. Stvolovicko prp. ⁶¹ Arba Hrebionka (Ostrovitos, Hrebionkos ir Kukelovkos km. Smilovicko prp.). ⁶² Kapitulos administruota Korsako bursos (bendrabočio ir mokyklos Vilniuje, kur gyveno ir mokėsi neturtinųjų bajorų vaikai) valda Kobilniko prp. (Čarovkų, Daškų, Girinių, Jakovičių, Kairių, Kazlų, Kraskų, Kupos, Orsų, Skuraty, Zeliokų km.). ⁶³ Be to, 35 namai buvo kapitulos ir katedros altarijų jurisdikose Vilniuje.

pakamaris Jokūbas Nagurskis išpirko stambiausią stalo valdą Lekavę ir Saukotą²⁰. Todėl 1775 m. stalo valdose Žemaitijoje tebuvo

²⁰ CVA. F. 1671. Ap. 4. B. 299. L. 244—245.

36 dūmai (3 lent.). Be to, 178 dūmai buvo Žemaičių kapitulai priklausiusiuose Dokšicuose Ašmenos pvt.

b. Prestimonijos. Tai kapitulos žemės valdos, kurias iki gyvos galvos valdė prelatai bei kanauninkai, naudodamiesi jų pajamomis. Kaip rodo 2 lent., 28-se Vilniaus kapitulos prestimonijose (kartu su sufragano²¹ ir kanclerio valdomis) 1775 m. buvo 1,2 tūkst. dūmų. Žemaičių prelatai ir kanauninkai valdė 10 prestimonijų, kuriose 1775 m. buvo 280 dūmų (3 lent.)²².

c. Vilniaus katedros altarijų valdos. Atskirą žemės valdų rūšį sudarė pasauliečių ir bažnyčios didikų užrašyti dvarai jų įsteigtoms koplyčioms ir altoriams Vilniaus katedroje. Kadangi altarijų ir koplyčių klebonai dažniausiai buvo prelatai bei kanauninkai, todėl šios valdos faktiškai taip pat priklausė kapitulai. Kaip rodo 2 lent., 1775 m. Vilniaus katedros koplyčioms ir altarijoms priklausė 10 valdų, kuriose buvo 700 ūkių, Varnių katedros altarijos žemės valdų neturėjo²³.

d. Kunigų seminarijų dvarai. Vilniaus vyskupijos seminarijai priklausė Vaisgėliškis, Karkažiškė, Didžioji Kolpenica, Lukai ir Ostrovita, o Žemaičių — Vaiguva ir Palūkštis. Pirmuosiuose 1775 m. buvo 430, o antruosiuose — 22 ūkiai (2 ir 3 lent.). Be to, 137 dūmai buvo Vilniaus kapitulos administruotame Jasevo dvare. Jo pajamos ėjo išlaikyti Korsako bursai (vidurinei mokyklai bei bendrabučiu Vilniuje, kuriame gyveno ir mokėsi neturtingų bajorų vaikai).

Šiais apskaičiavimais, Vilniaus kapitulai (kartu su seminarija) 1772—1775 m. priklausė 6,5, o Žemaičių — 0,5 tūkst. dūmų. Netekus Sožicos bei dalies Strešino ir pardavus Kamenecą, Vilniaus kapitulos valdos sumažėjo, ir 1790 m. jose buvo 6 tūkst., o Žemaičių — 0,8 tūkst. ūkių (kartu su daržininkais, trobelninkais ir karčemomis).

3. Vienuolynų žemės valdos. 1772—1775 m. lietuviškoje Vilniaus vyskupijos dalyje veikė apie 100 katalikų vienuolynų, kuriems priklausė beveik 9 tūkst. ūkių (4 lent.).

Tuo pat metu Žemaičių vyskupijoje buvo 19 vienuolynų ir jiems priklausė 1,2 tūkst. dūmų. Didžiausios buvo jėzuitų valdos. Iki 1773 m. Kražių jėzuitai valdė Ketūnus bei Židikus, Gilvyčius, Bukantiškę, Greitiškę, Savitiškę (367 d.), Pašiaušės jėzuitai — Baršiškis, Pašiaušę, Viduklę Zemaitijoje ir Europą (Geisiškes) bei Liaukiškis — Vilniaus pvt. (190 d.). Tilžės misijai priklausė Bartkiškė (80 d.), o Mintaujos ir Sembergo jėzuitams — Lauksodis (60 d.) bei Kareiviškiai (7 d.) Upytės pvt.²⁴ Nemažai dvarų priklausė ir kitiems vienuolynams. Raseinių dominikonai valdė Skerbus bei Alė-

²¹ Sufraganu (vyskupo padėjėju) buvo renkamas kapitulos narys.

²² Žemės valdų neturėjo Varnių katedros scholasterija, kantorija, o nuo 1775 m. — ir kustodija. Jų fondus sudarė piniginiai kapitalai: 20, 15 ir 12 tūkst. auks., kurie per metus duodavo 7% palūkanų (1804 m. žinios apie Žemaičių vyskupiją).

²³ Remiantis 1804 m. Žemaičių vyskupijos aprašymu, 4 Varnių katedros altarijos turėjo 42 tūkst. auks. kapitalą, iš kurio per metus buvo gaunama 7% palūkanų (CVIAL. F. 821. Ap. 125. B. 3158. L. 9).

²⁴ Išsamiau apie jėzuitų valdas Zemaitijoje žr. J. Kuzmaitės darbus.

3 lentelė. Žemaičių kapitulos žemėvalda XVIII a. pabaigoje

Valda	Valdos pobūdis	Dūmų sk.		Pajamos 1787 m., tūkst. auks. ³
		1775 m. ¹	1790 m. ²	
Pikeliai ⁴	Stalo valda	13	43 ⁵	2,3
Lauko Soda ⁶	„	23	27	2,1
Dokšicai ⁷	„	178	296 ⁸	9,9 ⁹
Raudėnai ¹⁰	Prl. klebono prst.	18	31	1,9
Krekenava ¹¹	Prl. arkidiakono prst.	29	66 ¹²	2,4
Betygala ¹³	Prl. dekanos prst.	23	23 ¹⁴	1,7 ¹⁵
Pavandenė ¹⁶	Prl. išdininko prst.	19	—	—
Did. Lankos Laukas ¹⁷	Kan. prst.	54	61	5,2
Maž. Lankos Laukas ¹⁸	„	50	59	5,8
Did. Vaštakiai ¹⁹	„	31	33	3,4
Maž. Vaštakiai ²⁰	„	20	39	3,5
Did. Baltininkai ²¹	„	17	30	2,0
Maž. Baltininkai ²²	„	18	21	0,9
Spingiai ir Vašilėnai ²³	Vikarų valda	7	11	0,7 ²⁴
Serpaičiai ²⁵	Paiždininkio valda	8	9	0,4 ²⁶
Kulšiškiai ²⁷	Vargonininko valda	2	2	0,1
Vaiguva ²⁸	Seminarijos valda	14	} 43 ²⁹	} 3,5 ³⁰
Palūkštis ³¹	„	8		
Iš viso		532	794	45,8

Lentelė sudaryta, remiantis 1775 bei 1790 m. dūmų ir 1789 m. aukos mokestžio tarifais (žr. 9—11 šio str. nuorodas).

¹Tik dvarų ir valstiečių ūkininkų sodybos. ²Taip pat ir daržininkai, trobelninkai, karčemos. ³Zr. 1 lent. 3 nuorodą. ⁴Pikelių mstl. ir Bataičių km. ⁵Iš jų 29 držn. ⁶Lauko Sodos, Gaubelių, Pluotinės ir Mešlių km. ⁷Dokšičių mstl., 12 km. ir 6 užežiai Ašmenos pvt. Dokšičių prp. ⁸Tarp jų 80 držn. ⁹Dokšičių pajamos buvo skirstomos į 8 dalis, kurių 2 tekdavo sufraganui, o kitos — 6 kanauninkams. ¹⁰Raudėnų mstl. ir Svendrių km. ¹¹Krekenavos mstl. ir Zydelių, Naujarodžių, Preibės km. ¹²Iš jų 26 držn. ¹³Jrs. Betygaloje ir Kudonių km. ¹⁴1795 m. gyventojų revizijos duomenimis. ¹⁵1806 m. duomenimis, be pajamų iš prekinės plv. produkcijos (CVIA. F. 669. Ap. 2. B. 221. L. 4, 5). ¹⁶1775 m. šią valdą prisitaisė A. Gedgaudas (MAB. F. 43. B. 15389). ¹⁷Andrušaičių, Barenų, Gimbučių, Juodeikių, Kairių, Kėkštų, Lazdenių, Pundžių, Rukundžių, Skyplaičių, Slėkų, Truikių km. Plungės prp. ¹⁸Božių, Dilbšių, Kulskių, Merkelių, Nugarių, Pauošnių, Pūckorių, Stanelių, Šlepečių, Tarvainių km. Plungės prp. ¹⁹Gelindėnų, Gintalų, Palūkščio, Pareškečio, Sarkių, Vaištarų km. ir Kairių, Karkliškių, Saltupių užežiai Varnių prp. ²⁰Miežeinių, arba Gintalų, plv. ir Gintalų, Grumblių, Jonikų, Miežeinių, Paišiotų, Pareškečio, Sarkių, Sauklių, Tetervinės km. Varnių prp. ²¹Baltininkų, Kalniškių, Kuršėlių, Patumšalių, Vertininkų km. Luokės prp. ²²Antantų, Kliokų, Skliausčių km. Luokės prp. ²³Karklėnų apylinkėse. ²⁴Kadangi 6 vikarams pajamų iš žemės valdos neužteko, vyskupas S. Giedraitis 1777 m. privilegija paskyrė jiems kasmet po 6000 auks. (po 1000 kiekvienam) iš savo Luokės ir Papilės dv. Kartu jis atidavė vikarams Panakačio užežį Varnių apyl. (CVA. F. 1671. Ap. 4. B. 298. L. 65—68). ²⁵Kartu su Graučais (Varnių apyl.). ²⁶Graučų činšas — 0,1, o Serpaičių — 0,3 tūkst. auks. (1776 m. kapitulos pajamų registras: CVA. F. 1671. Ap. 4. B. 297. L. 151). Be to, 7 Serpaičių valstiečiai turėjo kasmet padaryti katedrai po 2 kapas taukinių žvakių, pristatyti po 2 svarus dagčių žvakėms, po 10 gorių kviečių Kūčių paploteliams, taip pat aprūpinti varpinę virvėmis, o zakristiją — malkomis, kadagio uogomis, žiemą nušluoti nuo katedros stogo sniegą, budėti per šventes katedroje, puošti ją žalumynais, rūpintis tvarka bei švara (1810 m. inv.: CVIA. F. 696. Ap. 2. B. 86. L. 858, 859). Vilniaus vyskupijoje tokias pat prievoles ėjo Sventininkų valstiečiai. ²⁷Varnių apyl.

²⁸ Buvusi Vaiguvojos bžn. valda, kurią vyskupas J. Lopacinskis 1768 m. priskyrė Varnių seminarijai (Liupšių plv., jrs. Vaiguvoje ir Bagužių, Baršiškių, Gedužių, Judikių, Pikelių km.). ²⁹ Iš jų 15 držn. ³⁰ Pagal 1805 m. seminarijos aprašymą (CVIA. F. 669. Ap. 2. B. 221. L. 227, 228). ³¹ Palūksčio plv. ir Varnių prp. Kūjainių km.

4 lentelė. Lietuviškosios Vilniaus vyskupijos dalies vienuolynų žemėlvalda 1773—1775 m.¹

Vienuolių ordinas	Vienuolynų skaičius	Dūmų skaičius jų valdose	Vienuolių ordinas	Vienuolynų skaičius	Dūmų skaičius jų valdose
Jėzuitai ²	6	2652	Marijonai ¹⁴	2	8
Augustinai ³	10	431	Marijavitės ¹⁵	1	1
Benediktinės ⁴	2	635	Misionieriai ¹⁶	1	215
Benediktinai ⁵	1	135	Pijorai ¹⁷	6	176
Bernardinės ⁶	3	872	Pranciškonai ¹⁸	10	274
Bernardinai ⁷	9	13	Rokitai ¹⁹	2	6
Bonifratrai ⁸	1	5	Saritės ²⁰	1	19
Dominikonai ⁹	20	1275	Trinitoriai ²¹	4	87
Kamalduliai ¹⁰	2	1320	Vizitės ²²	1	108
Karmelitės ¹¹	1	27			
Karmelitai					
(sen. regulos) ¹²	11	290			
Karmelitai			Iš viso	100	8960
(basiejį) ¹³	6	411			

Lentelė sudaryta, remiantis 1775 m. dūmų tarifais (žr. 9 šio str. nuorodą), Edukacinės komisijos parengtu pojęzuitinių dvarų sąrašu (Regestr dóbr po-jezueickich prowincyi WXL... w r. 1774 sporządzoney — TSRS centrinis valstybinis senųjų aktų archyvas. F. 1603. Ap. 1. B. 132) bei 1773—1774 m. pojęzuitinių dvarų inventoriais (šaltinių duomenims nesutampant, pirmenybė buvo teikiama inventoriams).

¹ Jėzuitų vienuolynų duomenys 1773, visų kitų — 1775 m. ² Vilniaus akademijos jėzuitų — 1551 d. (Alaburdiškės Medininkų prp.—50, Bezdony Nemenčinės prp.—25, Joniškis su Bebrusais ir Stirniais Joniškio, Inturkės ir Molėtų prp.—69, Medininkai, arba Kamenyj Logas, Cudzeniškių prp.—62, Nemenčinė, arba Pakryžė,—52, Ribiškės Vilniaus apylinkėse—8, Riešė Verkių prp.—12, Vingis (Zakretas), arba Lukiškės,—4, Daniuševas Ašmenos pvt.—193, Kostenevičiai, arba Raudondvaris, Ašmenos pvt.—100, Dvaryščius Lydos pvt.—152, Trakeliai—161, Žemaitkiemis (Zmujdki) su Paželviais ir Perkaliais Ukmergės pvt.—204, Bloniai Minsko pvt.—110, Počajevičiai Oršos pvt.—349 d.); Vilniaus noviciato—593 d. (Merkinė Turgelių prp.—26, Rastinėnai Verkių prp.—41, Verbuškės—15, Pilaitė (Zamkelis) Verkių prp.—27, Pelekony Breslaujos prp.—84, Grauziškės (Rėmerių valda, įkeista jėzuitams už 80 tūkst. auks. skolą) Ašmenos pvt.—70, Geležiai Ašmenos pvt.—59, Litviai Bistryčios prp.—57, Surviliskės Ašmenos pvt.—84, Kundzinas Gardino pvt.—130 d.); Vidžių jėzuitų—26 d. (Gūriai, arba Valatkiškės, Vidžių prp.); Žodiškių—220 d. (Žodiškės Ašmenos pvt.); Merkinės—10 d. (Masališkės Merkinės prp.); Kauno—172 d. (Gelgaudiškis Užnemunėje—11, Linkavičiai (kartu su jėzuitams įkeistu Sipailiškių km.) Krekenavos prp.—20, Linkuva Kauno prp.—10, Rodai Krekenavos prp.—8, Sančiai, arba Kaunokiemis, Kauno prp.—14, Valmoniškiai su Jaugiliais Krekenavos prp. ir Žemaitijoje—52, Cicinas Smurgainių prp.—57 d. Straipsnyje nagrinėjamoje teritorijoje buvo kelios valdos, kurios priklausė Daugpilio (Smalvos, arba Sangailiškės, Smalvų prp.—24 d.) ir Gardino (Alnai bei Milaiškė prie Kučiūnų—125 d.) jėzuitų vienuolynams. ³ Antakalnio (prie šv. Petro ir Povilo bžn.) augustinų—144 d. (jrs. Vilniuje—8, Vidžiai—98, Jakintonys Gervėčių prp.—38 d.); Užupio (Vilniuje)—1 d. (vnl.); Savičiaus (Vilniuje)—67 d. (jrs.—7, Buivydžiai Bistryčios prp.—25, Dainava Lydos prp.—35 d.); Videniškių—136 d. (Videniškiai—61, Antakščiai Alan-

tos prp.—55, Inketriai Molėtų prp.—20 d.); Mikailiškių—16 d. (Milašiūnai Mikailiškių prp.); Medininkų—3 d. (jrs. Medininkuose); Tverečiaus—19 d. (Urveliai); Salako—26 d. (Narbutiškis); Panemunio—18 d. (Jakutiškis); Kauno—1 d. (vnl.). Cia nepriskaičiuotos augstinių rezidencijos Jūžintuose, Kurkliuose, Kvetkuose ir Skiemonyse. ⁴Vilniaus benediktinių—573 d. (jrs. Vilniuje—3, Parudaminys—32, Dysna su 2 plv. Tverečiaus bei Breslaujos prp.—341, Vežinas Minsko pvt.—197 d.); Kauno—62 d. (jrs. Kaune—12, Petrašiūnai Kauno prp.—13, Sudvariškes Stakliškių prp.—21, Kvesai Vilkijos prp.—16 d.). ⁵Senujų Trakų benediktinių—135 d. (2 namai Vilniuje, Senujų Trakų bei Vokės plv.—21, Pivašiūnai—11, Obrovos Pinsko-Slonimo pvt.—100 d.). ⁶Užupio (Vilniuje) bernardinų—2 d.; Sv. Mykolo (Vilniuje) bernardinų—733 d. (Kena Rukainių prp.—49, Rabunė Ašmenos pvt.—247, Lepelio mstl. ir Izabelino dv. Polocko pvt.—437 d.); Kauno—137 d. (Zapyškis). ⁷Vilniaus bernardinų—5 d. (jrs.). Benicos, Vijos, Budilovo, Voložino (visi Ašmenos pvt.), Drujos, Troškūnų, Kauno ir Naujųjų Trakų bernardinai valdų neturėjo. ⁸Vilniaus (prie Šv. Kryžiaus bžn.) bonifratrai valdė Kryžiuokų (Siukštulių) plv. Verkių prp. ⁹Sv. Dvasios (Vilniuje) dominikonų—287 d. (jrs.—31, Baltupiai Verkių prp.—19, Počiūnai Giedraičių prp.—38, Paliepiei Rudaminos prp.—5, Milašiūnai Deltuvas prp.—24, Vardomičiai Ašmenos pvt.—170 d.); Lukiškių (Vilniuje)—12 d. (jrs.—5, Kirmeliškės Naujųjų Trakų prp.—7 d.); Verkių—14 d. (Ličiūnai); Sumsko—25 d. (Kuosinė); Astravo—70 d. (Astravas—7, Voverėnai ir Zaprudžiai—63 d.); Ašmenos—15 d. (Bareikauščizna Trobų prp. ir Barteliai Ašmenos prp.); Dunilovičių—59 d. (Christovas ir Perelesjė); Jelnios (Lydos pvt.)—60 d. (Falkovščiznos plv. su Simonių ir Olševcų km.); Vosyliškių (Lydos pvt.)—20 d. (Skardžių plv.); Drujos—1 d. (vnl.); Palėvenės—57 d. (Karališkiai ir Lamokai Vabalninko prp.); Skapiškio—28 d. (Kurklių plv. ir jrs.); Kauno—9 d. (Būbeliai); Virbalio—53 d. (Alksnėnų plv. ir jrs.); Naujųjų Trakų—58 d. (Rykantai, Lorensovas, Kurkliškės); Merkinės—45 d. (jrs. ir Kibyšiai Užnemunėje); Aukštadvario—14 d. (Ciziūnai); Paparčių—177 d. (Paparčiai—66, Kazokiškės—10, Tumilovičiai Ašmenos pvt.—101 d.); Liškiaivos—172 d. (Aukštojos, Krosnyko, Snaigupės plv.); Seinų—89 d. (Seinų dv. ir jrs.). ¹⁰Pažaislio kamaldulių—164 d. (Jackonių plv. ir Vardos km. Miroslavo prp.—50, Dumenys Onuškių prp.—77, Pažaislio bei Jarmališkių plv.—37 d.); Vygrių kamaldulių—1156 d. (Suvalkų miestas—200, Senasis, Naujasis, Kukovo, Hutos, Papiernios, Volkos plv. Lietuvoje—711 d. ir Proleikių, Rakovičių, Židomlos, Obuchovo plv. Teolino bei Jezersko prp. Baltarusijoje—245 d.). ¹¹Vilniaus (prie šv. Juozapo bžn.) karmeličių—27 d. (jrs.—4 ir Pilviškių plv. Bistryčios prp.—23 d.). ¹²Vilniaus (prie šv. Jurgio bžn.) karmelitu—16 d. (jrs.—8 ir Papiškės Rudaminos prp.—8 d.); Vilniaus (prie Visų šventų bžn.)—53 d. (jrs.—9 ir Gelednė (Zeladz) Lentupio prp.—44 d.); Slabados (Astravo prp.)—26 d. (Trečioniškės); Tabariškių (Turgelių prp.)—1 d. (vnl.); Užusvyrių (Ašmenos pvt.)—50 d. (Užusvyrių ir Pamošės plv.); Lydos—45 d. (jrs. ir Zabolotė); Kalesninkų (Eišiškių prp.)—20 d. (Kalesninkai ir Skrebinai); Zeludko (Lydos pvt.)—22 d. (Štecelovščiznos plv., Dubelių (Dubiškių) ir kt. km.); Pumpėnų—16 d. (Banioniai); Kauno—23 d. (jrs. Kaune—10, Kačiūniškė—13); Naumiesčio—18 d. (jrs. Naumiestyje—4 ir Meištų km.—14 d.). ¹³Vilniaus (prie šv. Teresės bžn.) karmelitu—34 d. (jrs.—10, Dusinėnai Rudaminos prp.—13, Popinė (Popovščizna) Vilniaus apylinkėse—11 d.); Snipiškių (Vilniuje)—1 d. (vnl.); Pašaminės (Svenčionių prp.)—1 d. (vnl.); Gudagojo—17 d. (plv. ir km.: Gudagojis, Suneliškės, Liūliškės, Babonys); Senojo Medilo (Ašmenos pvt.)—14 d. (Bialovščizna); Antalieptės—50 d. (Padustis ir Bartkiškė). Cia taip pat priskaičiuota Glubokojės (Polocko pvt.) karmelitu Olborovičių dv. 294 d. Dokščių ir Parafjanovo parapijos. ¹⁴Marijampolės marijonų—jrs. (7 trobelninkai); Miroslavo—1 d. (vnl.). ¹⁵Vilniaus (prie šv. Stepono bžn.) marijavičių—1 d. (vnl.). ¹⁶Vilniaus misionierių—215 d. (jrs.—11, Eitminiškės (Jęczmieniiszki) Nemenčinės prp.—68, Baltadvaris Videniškių prp.—76, Rudnai ir Samkai Oršos pvt.—60 d.). ¹⁷Vilniaus pijorų—62 d. (jrs.—7, Sabališkiai Gelvonų prp.—17 ir Dūkštos—38 d.). Dūkštos priklausė Raseinių

pijorams, bet šių valdą jie buvo neribotam laikui išnuomoję (už 3000 auks. me-
tams) vilniškiam; Lydos—11 d. (Postavščizna ir Lopačizna); Ščiučino
(Lydos pvt.)—20 d. (Radzevičiai); Jatvesko (Lydos pvt.)—1 d. (vnl.).
1777 m. Jatvesko pijorai buvo perkelti į Ščiučiną; Ukmergės pijorų—29 d.
(Pamūšis ir Kančiškiai); Panevėžio—53 d. (Daumenai ir Pauslajys).¹⁸ Vil-
niaus pranciškonų—39 d. (jrs.—6, Kijonyo Rukainių prp.—16, Jarmališkės
Rudaminos prp.—17 d.); Gelvonų—82 d. (Išoriškės—5, Staškūniškis Ute-
nos prp.—77 d.); Senosios Ašmenos—11 d. (Senoji Ašmena); Alšė-
nų—42 d. (Plebancai ir Vaišnoriskės); Norviliškių—23 d. (Pekūnai);
Pastovų—5 d. (Koninovas); Seibakpolio (Vosyliškių prp.)—9 d. (Gau-
dziškės ir Staradvorcai); Kaltanėnų—13 d. (Maciūniškės); Kauno—12 d.
(Barčiai Kauno prp.); Valkininkų—21 d. (jrs. Valkininkuose—11, Bar-
čių km.—10 d.).¹⁹ Vilniaus rokitų—5 d. (jrs.—3, Mažoji Riešė—2); Ka-
no—1 d. (vnl.).²⁰ Vilniaus šaričių—20 d. (Bielūnai Verkių prp.—6, Jo-
čiūnai Vilniaus apylinkėse—13 d.).²¹ Vilniaus (prie Sv. Trejybės bžn.) tri-
nitorių—48 d. (jrs.—6 d. ir 3 įkeisti Skuodo grafystės km.—42 d.); Trina-
polio—37 d. (Krasna Smurgainių prp.—34, Trinapolis—3 d.); Molodeč-
no—1 d. (vnl.); Krivičių (Koscenevičių prp.)—1 d. (vnl.).²² Vilniaus
vizičių—108 d. (jrs.—6, Riešė, arba Gulbinai, Verkių prp.—21, Vileika Mins-
ko pvt.—81 d.).

jus (120 d.), Kražių benediktinės — Dirvonų ir Plūsčių plv. (115 d.)²⁵,
Kolainių karmelitai — Kolainius ir Gaušynus (65 d.), Krakių bene-
diktinės — Dovydiškių ir Milvydų plv. (56 d.)²⁶. Nuo 10 iki 35 dū-
mų priklausė Raseinių, Linkuvos ir Kėdainių karmelitams (Žemyga-
la, Pupiškiai, Dauškiai), Pašaltuonio benediktinams (Sarapiniškių
km.), Žaiginio pranciškonams (Legečiai), Kalvarijos (Varduvos)
dominikonams (Šarnelės km. bei jurisdika Kalvarijoje).

4. Parapinių bažnyčių žemėvalda. 1775 m. tarių duomenimis,
lietuviškoje Vilniaus vyskupijos dalyje buvo apie 200 parapinių ir
filijų bažnyčių (be prp. bažnyčių, priklausančių vienuolynams ir
kapitulai). Ir beveik visos turėjo žemės valdų — didesnių ar ma-
žesnių palivarkų, kaimų, jurisdikų.

Vilniaus pvt.: Bistryčios bažnyčios — 19 d. (jrs. ir Dūdų
arba Papiškių plv.), Čiobiškio — 1 (klebonija), Dubingių — 3
(jrs. ir Bijutiškio bei Muriniškio už.), Giedraičių — 34 (jrs. ir
Pukenių plv. su Jančiūrų, Magūnų, Staškūnų, Šaukšteliškių, Kazo-
kų, Paliepių km. ir Bebrusų bei Paluokesos už.), Gervėčių —
7 (plv. ir Papiškių km.), Inturkės — 8 (Rudesos plv. ir Kačer-
gų km.), Joniškio — 1, Kernavės — 20 (jrs. ir Čirkų bei Pi-
gašių km. Alt. priklausė Airėnų km., kurį XVIII a. pab. prisiteisė
Bielazariškių dv.), Lavoriškių — 11 (jrs. ir Kuželiškių, Mačiu-
liškių, Saidotiškių už.), Lyduokių — 6 (Popovščiznos (Kunigiš-
kių²) km.), Maišiagalos — 73 (jrs., Linkmeniškės, Kramniškės,
Šimonys, Matulionys — klebonijos, o Musės plv. su Balkūnų, Bars-
kūnų, Gojaus, Eičiūnų, Klausūčių, Ulyčelės km. — altarijos. Vysku-
pas I. Masalskis alt. valdas — 53 d. — priskyrė Trakų sufraganijai),
Musninkų — 15 (jrs. ir Alekniškių plv. su Čirkų, Draučių, Ku-

²⁵ 1786 m. šios valdos buvo priteistos F. Kovnackiui, ir vienuolėms beliko
jurisdika su 7 trobelninkais Kražiuose.

²⁶ Po 1775 m. vienuolės plv. neteko, ir joms beliko Aleknaičių bei Šiukštai-
čių km. (20 d.).

nigiškių, Valkūnų km.), N e m e n č i n ė s — 102 (Bekepurijų, Gudeikių, Papiškių, Piliakalnio, Purvinių km.—Nemenčinės prp. ir Dvarčėnų, Daujotiškių, Gailiūnų, Kėlvių, Račiūnų, Simoniškių, Virdašiškių km.—Lentupio prp.), P a b a i s k o — 42 (jrs. ir Gaiciūnų, Lapšių, Lenartų, Mandūnų, Papiškių, Varkalių, Zibalų km.), P a b e r ž ė s — 15 (jrs. ir Šunelių, Zabėnų km.), S u d e r v ė s — 1, Š a l č i n i n k ū — 4 (jrs.), Š e š u o l i ū — 22 (Kuzilai — klebonijos, o Vaisgeniai ir Zibalai — alt.), Š i r v i n t ū — 6 (jrs.), T u r g e l i ū — 19 (jrs. ir Viktoriškių plv.), U p n i n k ū — 9 (Kunigiškių plv.), V a r n i o n i ū — 18 (plv. ir Gožos, Senkonių km.), V i l n i a u s (šv. Jono) — 42 d. (3 mūrai Vilniuje, 5 namai — Užnerio jrs., 24 d.—Elniakampio plv. ir 10 d.—Rudaminos filijoje). XVIII a. pab. Vilniuje buvo dar 4 prp.: šv. N i k o d e m o, šv. S t e p o n o, šv. P e t r o (Antakalnio) ir U ž u p i o. Abi pastarosios priklausė augustinų vienuoliams, o dvi pirmosios žemės valdų neturėjo. Cudzeniškių ir Rukainių prp. priklausė Vilniaus kapitulai, o Dūkštų, Gelvonų, Głitiškių, Medininkų, Mikailiškių, Šumsko, Verkių ir Videniškių — vienuolynams.

Ukmergės pvt.: A l a n t o s bažnyčios — 31 d. (jrs. ir Kazlų km.—klebonijos, o Džiugų ir Ličiūnų km.—alt.), A n y k š č i ū — 98 (jrs., Elmininkų plv. ir Kalvelių, Liudiškių, Migonių, Medziulių, Miliūnų, Papiškių, Sipelių km.), B a l n i n k ū — 1 (klebonija), D e b e i k i ū — 1, D e l t u v o s — 15 (jrs. ir Kraupėnų km.), D u s e t ū — 25 (jrs. ir Antakalnio plv. su Jasy, Kundročių, Matiukų, Matiškių, Ragaukos km.), J ū ž i n t ū — 4 (Nabagiškio plv.), K a m a j ū — 10 (jrs. ir Duokiškio plv.), K a v a r s k o — 14 (Svirnų plv. ir Jakūnų, Papragių, Vičiūnų km.), K u k t i š k i ū — 18 (Pūčkoriškių plv. ir Dryžių, Paąžuolių km.), K u p i š k i o — 9 (jrs. ir Pyragių km.) K u r k l i ū — 2, K r i a u n ū — 12 (plv. ir Baršėnų km.), K v e t k ū — 4, L a b a n o r o — 9, L i n k m e n ū — 14, M o l ė t ū — 10 (jrs., plv. ir Kuronių km.), O b e l i ū — 19 (plv. ir Pakriaunių km.), O n u š k i o — 2, P a g i r i ū (su Vadoklių filija) — 16 (Bitužių ir Šileikonų km.), P a n d ė l i o — 7 (Jodkiškio plv.), R a g u v o s — 8 (jrs. ir Alukėnų km.), R o k i š k i o — 9 (Zybolių km. ir Jočelių už.), S i e s i k ū — 14 (Siesikuose ir Sleniuose), Š k a p i š k i o — 10 (plv. ir Kreipšių km.), S k i e m o n i ū — 6 (Jonydžių km.), S u b a č i a u s — 9 (Kumpiniškio plv. ir Budrionių km.), S v ė d a s ū — 28 (jrs. ir Kunigiškių km.), Š ė t o s — 7 (jrs.), T r a u p i o — 5, U k m e r g ė s — 122 (jrs., Mažeikių, Padvarių, Pelyšų, Vareikių km.—klebonijos, o Taujėnų plv. bei Šalnų, Ungurių, Užupušių km.—altarijos), U t e n o s — 31 (jrs. ir 2 plv. su Momėnų, Papiškių, Pakirčių, Subačiūnų, Vosgėlių km.), U ž p a l i ū — 6 (Armoniškio km.), V y ž u o n ū — 24 (jrs. ir Kunigiškių km.), Ž e m a i t k i e m i o — 10 d. (Žemaitkiemyje). K a l t a n ė n ū, P a n e m u n i o ir T r o š k ū n ū prp. priklausė vienuolynams.

Upytės pvt.: B i r ž ū bažnyčios — 1 d. (klebonija), K r i n č i n o — 13 (jrs. ir Šmukščių km.), P a b i r ž ė s — 4 (Štačiūnų km.), P a n e v ė ž i o — 6 (Ilgalaukių plv. ir Vaivadėlių km.), P a s v a l i o — 11 (jrs. ir Kurkliškių bei Slamų km.), R a m y g a l o s — 9

(Daubarų ir Jotainių km.), Vabalninko — 35 d. (jrs., Skiautiškių plv., Bartkūnų ir Meilūnų km.).

Kauno pvt.: Alvito bažnyčios — 31 d. (Buciškių plv. ir Boblaukio km.— klb., Čyčkų km.— alt.), Apytalaukio — 8 (jrs., Mumaičių bei Užvalkių km. Zemaitijoje), Babtų — 1 (klb.), Balbieriškio — 23 (jrs., Nešeikių ir Putriškių km.), Darsūniškio — 4 (jrs. ir plv.), Jiezno — 20 (Sobuvos plv. ir km.), Karmėlavos — 7 (jrs. ir Andruškonių km.), Kauno — 47 (Kleboniško, Vaistariškių, Pelenių, Ražių, Aukštogalos ir Preišiogalos km. Čia be jrs. Kaune), Keturvalakių (Punios fil.) — 1, Kėdainių — 10 (Eigulių plv. Be to, 10 trobelninkų jrs.), Lankeliškių — 7 (jrs.), Liudvinavo (Lankeliškių fil.) — 1, Panemunės — 15 (Dvareliškių km.), Pilviškių — 3, Prienu (kartu su Birštono fil.) — 28 (jrs., Bagrėno bei Žideikonų km.), Punios — 52 (jrs. ir Padvariškių, Pušėnų, Raubonių, Silgionių, Norgeliškių km.), Rumbonių (Punios fil.) — 1, Rumšiškių — 11 (Kempiškių plv.), Skarulių — 10 (Kunigiškių plv.), Stakliškių — 19 (Virkininkų, Kvedariškių, Kielionių km.), Ūdrijos — 8 (jrs. ir Raudonikių plv.), Vandžiogalos — 7 (Pagirių prp. Vaiškonų plv.), Vilkaviškio — 29 (jrs., Karalių plv. ir Šelvių km.), Vištyčio — 2 (jrs. ir Kunigiškių km., kuriame 4 tušti ūkiai), Žeimių — 12 d. (Mačionių ir Mikšiškių km.).

Trakų pvt.: Alytaus bažnyčios — 40 d. (jrs., Skraičionių ir Druskininkų (Solcieniki) km.), Bartnikų — 1 (klebonija), Daugų (su Perlojos ir Varėnos fil.) — 17 (jrs., Papiškių ir dalis Andriūnų bei Doškonų km.), Gegužinės — 11 (Bučionių km.), Gražiškių — 21, Kalvarijos — 18 (jrs. ir Dambaukos plv.), Kietaviškių — 13 (Šuolių km.), Lazdijų — 18 (Jasėnaukos plv. ir Puodžių bei Šadžiūnų km.), Liubavo — 1, Merkinės — 20 (jrs., Pilvingių ir Rodukos km.), Metelių — 2, Miroslavo — 1, Nemunaičio — 7 (Kalnėnų km.), Onuško — 1, Pajevonio — 6, Punsko — 14 (jrs., Šaltėnų km.), Semeliškių — 13 (jrs. ir Budilių km.), Simno — 15 (jrs.), Seirijų — 8 (Lapšiaus plv.), Šventėžerio (Seirijų fil.) — 1, Naujųjų Trakų — 46 (jrs. ir Šventininkai), Užuguosčio — 5 (Giriotiškių km.), Valkininkų — 19 (jrs., Kuklių ir Puodžių km.), Zaslių — 16 (jrs. ir Cineikių km.), Žiežmarių — 14 d. (Pusbačkių plv. ir Bartaičių, Jotkonų km.), Aukštadvario, Papatėčių (su Kazokiškių fil.), Pivašiūnų ir Senųjų Trakų prp. priklausė vienuolynams.

Gardino pvt. (šiaurinė dalis): Bakalaževo bažnyčios — 6 d., Berznyko — 6 (Olšankos plv.), Leipalingio — 3, Liškėlavos — 6 (Liepiškių km.), Filipavo — 6, Pšeroslio — 10, Račkų — 11, Rudaminos — 6 (Beviršių km.), Vižainio — 3 d. Veisiejų bžn. 1775 m. neveikė.

Breslaujos pvt.: Breslaujos bažnyčios — 50 d. (jrs. ir Bendrynės, Isakovų, Micelių, Mikiciškių, Vilkeliškių, Visiatų, Volčkų km.), Drūkšių — 30 (Gaidės plv. ir Berniūnų, Čeberakų, Karlių, Kukutėnų, Skripkų, Šaukštelių km.), Ikažnės — 15, Mijorų —

1. Pogosto — 20, Pelekonių — 1, Smalvų — 7, Tauragnų — 22 (Taurapilio plv. ir Alžutėnų, Grašių, Padvariškių, Ziezdrių km.), Vidžių — 40 (jrs. ir Dambrauskų, Moteikiškių, Novos, Pševoznikų, Siaurukų, Zvirbliškių km.), Zarasų — 22 (jrs. ir Apidemiškių, Bachmatų, Berankiškių, Bernotiškių, Galiniškių, Magučių, Meldutiškių, Pieviškių km. ir už.). Salako prp. priklausė Vilniaus kapitulai.

Ašmenos pvt.: Adutiškio bažnyčios — 37 d. (Jankiškės plv. ir Gruodžių, Sakūnų, Starčiūnų, Viršilų km.), Armoniškių — 1 (klb.), Ašmenos — 72 (Šv. Dvasios bei Latygalos (Lotyhol) plv.— Ašmenos pvt. ir Skynimų (Rubionka) plv.— Vilniaus pvt.), Dugėliškio (su Palūšės fil.) — 35 (Seniškio plv. ir Liekių, Pročiūnų, Ožionių, Taujūnų km.), Dokšicų — 14, Dolginovo — 9, Dunilovičių — 22, Dūdų — 1, Geranainių — 140 (Daugirdiškių, Geranainių, Puziriškių plv. ir 9 krč. Be to, Naugarduko pvt. priklausė Zalūdžių km., kuriame 1775 m. buvo 58, o 1790 m. tarife įrašyta 141 d.), Gorodzilovo — 27, Graužiškių — 9 (Paškelių km.), Choževo — 20, Vijos — 25 (Starčeniotų km.), Kamojų — 30 (jrs. ir Kunigiškių plv. su Lapūnų, Gvozdovičių km.), Kabilnyko — 22 (jrs. ir Ciukšių, Cerliukų, Šumelių km.), Karkažiškės — 1, Koscenevičių — 2, Krėvos — 39 (jrs. ir Kliškių km.— klebonijos, o Neveriškių plv. ir Šimakų km.— altarijos), Kureneco — 9, Lebedevo — 3 (1790 m. tarife įrašyta 37 d.— jrs. ir Morozkų km.), Lentupio — 38 (Baltadvario plv. ir Vaiškūnų, Jackūnų, Mikutkų km.), Losko — 8, Markovo — 6, Lučajo — 1, Medilo — 37, Nalibokų — 26 (Terebejnos km.), Nestaniškių — 24 (Juršėnų plv.), Oborsko — 6, Parafjanovo — 9, Pastovų — 11, Peršajaus — 16 (Losokynės km.), Salų — 23 (jrs. ir Ivaškovcų plv.), Sarokpolio (Pavoverės) — 1, Smurgainių — 26 (jrs. ir Karpovo plv. su Sninkų km.), Subatninkų (su Lazūnų fil.) — 3 (1790 m. tarife — 10 — Mažulių km.), Surviliškių — 8 (Dziuronių ir Batukų km.), Svyrių — 93 (jrs. ir 2 plv. su Kurkulių, Selevičių, Novasiolkų, Valockių, Šilukų, Oleškų, Stračiūnų km.), Švenčionių — 41 (1790 m. tarife — 110 d. Jrs. ir Kochanovkos plv. su Kulniškės, Veličkų, Kačėniškės, Papiškės, Kunigiškės, Paršelių km.), Trakelių — 6 (Dauknių ir Meilūnų km.), Trobų — 43 (jrs. ir 2 plv. su Bragų, Bobrikų, Jarosmiškių, Magučių, Lodzicementos km.), Vaistomo — 63, Vilkalotės — 21, Vyšniavo — 26 (Bunių, Klimų, Urilentos km. Be to, priklausė Otmyto plv. Minsko pvt., 1790 m.— 37 d.), Zaberezės — 12 (Dzemidovičių ir Užbalių (Zabłoć) km.), Zadzėvo — 21 (Dukų ir Litvinkų km.), Zigmantiškių (Lipniškių) — 16 (jrs. Lipniškėse ir Zigmantiškių km.), Žiupronių — 1, Žodiškių — 13 d. (Andžejovcų ir Urbonavičių km.), Svironėlių prp. priklausė Vilniaus kapitulai, o Alšėnų, Daniušėvo, Gudagojo, Norviliškių, Ostrovecų, Pašaminės, Tverečiaus ir Voločino — vienuolynams.

Lydos pvt.: Asavos (Gorodno) bažnyčios — 9 d. (Asavos ir Povilonių km.), Belogradko — 1, Benekainių — 23 (jrs. ir

Vaišnių, Peragancų km.), Eišiškių — 23 (jrs. ir Dainavos km.), Iščiolnų — 14 (Jucių, Jovaišių, Macių km.), Liacko (su Dzembravo fil.) — 38 (Kurminių, Žagunių, Voronos, Dubrovlianių, Dagių, Daugos, Jautaišių, Geiščių, Balių km.), Lydos — 39 (jrs. ir Kelbų, Plebancų, Novasiolkų, Kapčelių, Melkų km.), Neciškių — 9, Nočios — 8 (Nočioje), Naujadvario — 13 (Bajorų km.), Rodūnios (su Dubičių fil.) — 19 (jrs. Dubičiuose ir Mantotų, Pajuodupio km.), Rožankos — 12 (jrs. ir Vežbilkų km.), Vosyliškių — 10 (Senųjų Vosyliškių km.), Veviorkos — 8 (Meirų ir Veviorkos km.), Zabolotės — 4 (jrs.), Zeludko — 10 (jrs. ir Šimulių, Zabolotės km.), Žirmūnų — 22 d. (jrs. ir Skovorodų km.), Jelnios prp. priklausė dominikonų vienuolynui.

Šiais duomenimis, Vilniaus vyskupijos lietuviškosios dalies bažnyčių valdose 1775 m. buvo 3,5 tūkst. dūmų. Tuo pat metu Žemaičių vyskupijoje buvo maždaug 130 bažnyčių, ir joms priklausė 1,5 tūkst. dūmų²⁷. Be to, Trakų bažnyčiai dar nuo Vytauto laikų priklausė didžiulis Bezdzežo dvaras Pinsko paviete. 1775 m. inventoriaus duomenimis, trijose jo vaitijose ir Bezdzežo miestelyje buvo 600 ūkių²⁸, o šios valdos pajamos pagal 1789 m. tarifą sudarė 27,7 tūkst. auksinų.

5. Kitų tikybų bažnyčių žemėvalda. Daugiausia dvarų turėjo unitai. Kijevo metropolitui, kuris gyveno Vilniuje, priklausė Šešuolių ir Vokės palivarko Videniškių bei Senųjų Trakų prp. (44 d.), o Baltarusijoje — Ruta, Naugardukas, Bikevičiai, Pečiuranai Naugarduko pvt. ir Beličianai, Pšilepai Minsko pvt. (404 d.). Be to, Lietuvoje buvo 10 bazilijonų vienuolynų, kurie 1775 m. turėjo 426 valstiečių bei miestelėnų ūkius. Turtingiausi buvo Vilniaus bazilijonai, valdę didelį Svironių dv. ir Trakelių plv. (196 d.), jurisdiką Vilniuje (10 d.), taip pat Zalesės ir Beličianų dv. Polocko bei Minsko pvt. (135 d.). Vilniaus bazilijonės valdė nemažą Daukšiškių dv. (86 d.) Ašmenos paviete. 24 dūmai priklausė Borūnų, 35 — Smurgainių, 13 — Kosucko, 2 — Pastovų (visi Ašmenos pvt.), 20 — Zabuotės²⁹ (Lydos pvt.), 17 — Breslaujos, 11 — Salako³⁰ ir 10 dūmų (Mekių km. bei Padubysyje) — Padubysio bazilijonams.

1775 m. tarifų duomenimis, Ašmenos, Lydos ir Breslaujos pvt., daugiausia jų rytinėje dalyje, buvo bent 90 unitų cerkvių. Tačiau tik reta turėjo 1—5 valdinius. Todėl unitų cerkvėms priklausė vos 190 dūmų (priskaičiuojant prie dūmų ir klebonijas).

Lietuvoje taip pat buvo 6 stačiatikių vienuolynai. Valdų turėjo Vievio — 13 d., Kruonio — 7, Surdegio — 9 ir Vilniaus — 8 d. (jrs. Vilniuje) vienuolynai.

Apie 200 d. 1775 m. priklausė liuteronų ir kalvinų tikiybėms bendruomenėms. Didžiausia jų valda buvo Svobiškio dv. (73 d.) Uptės paviete.

²⁷ Išsamiau apie Žemaitijos bažnyčių valdas žr.: Truska L. Žemaičių vyskupystės bažnyčių žemėvalda. . .

²⁸ VUB. F. 57—53. B. 1127.

²⁹ Vnl. buvo Hlušnių (Hłusznie) km.

³⁰ Helianovo vnl. Jam priklausė Ažėnų plv. ir km.

Apskritai kitų tikybų bažnyčių žemėvalda, palyginti su katalikų, buvo nedidelė. 1775 m. lietuviškuose pavietuose joms priklausė apie 900, t. y. tik 4,3% visų bažnytinių žemės valdų dūmų.

Sio straipsnio apskaičiavimų rezultatai apibendrinti 5 lentelėje.

5 lentelė. Bažnytinės žemėvaldos dydis ir sudėtis 1772—1775 m.¹

Valdos	Dūmų sk. valdose				
	Lietuvoje ²		Baltarusijoje,	iš viso	
	vnt.	%		vnt.	vnt.
Vilniaus vyskupo	2550	12,1	1706	4256	14,6
Zemaičių vyskupo	1012	4,8	—	1012	3,4
Vilniaus kapitulos ³	2550	12,1	3960	6510	22,1
Zemaičių kapitulos ³	532	2,5	—	532	1,8
Vilniaus vysk. vienuolynų	7320	34,8	1640	8960	30,3
Zemaičių vysk. vienuolynų	1192	5,7	—	1192	4,0
Vilniaus vysk. bažnyčių	3500	16,7	600 ⁴	4100	13,9
Zemaičių vysk. bažnyčių	1470	7,0	—	1470	5,0
Kitų tikybų bažnyčių ⁵	900	4,3	540	1440	4,9
Iš viso	21 026	100,0	8446	29 472	100,0

¹ Jėzuitų ir Vilniaus kapitulos Soricos bei Strešino dv. duomenys 1772, o visų kitų valdų — 1775 m. ² Zemaitijoje, Upytės, Kauno, Trakų, Ukmergės, Vilniaus, Breslaujos, Ašmenos, Lydos ir šiaurinėje Gardino pvt. dalyje. ³ Kartu su katedros vikarų ir kunigų seminarijos valdomis. ⁴ Bezdzežo dv. ⁵ Unitų, stačiatikių, liuteronų ir kalvinų.

Ji rodo, kad 1772—1775 m. bažnytinėse valdose Lietuvoje buvo 21 tūkst. dūmų. Toje pačioje teritorijoje, 1775 m. surašymo duomenimis, visų dūmų buvo 135,7 tūkst.³¹ Vadinasi, I Lietuvos ir Lenkijos padalijimo ir jėzuitų ordino panaikinimo išvakarėse bažnyčiai priklausė 15,5% visų dūmų. Teritoriniu atžvilgiu bažnytinės valdos buvo pasiskirsčiusios gana netolygiai. Zemaičių vyskupijoje bažnyčiai priklausė 10,8, o lietuviškoje Vilniaus vyskupijos dalyje — 17,3% visų dūmų³². Daugiausia bažnytinių žemės valdų buvo apie Vilnių —

³¹ Remiantis LDK Iždo komisijos sudaryta 1775 m. surašymo duomenų suvestine, Zemaitijos, Upytės, Kauno, Trakų, Ukmergės, Vilniaus, Breslaujos, Ašmenos ir Lydos pvt. buvo 131 tūkst. dūmų (CVIA. SA. B. 3390. L. 9—10; B. 3950. L. 9—10). Trakų pvt. priskyriau Alytaus ekonomiją (1,4 tūkst. d.), kuri 1775 m. įrašyta Gardino pvt. tarife. Šiaurinėje Gardino pvt. dalyje buvo 4,6 tūkst. dūmų (Truska L. Zemėvaldos ir feodalų klasės struktūra Lietuvoje XVIII a. pabaigoje (3. Užnemunė 1775—1790 m.) // MADA. 1985. T. 1.

³² 1775 m. tarifų duomenimis, Zemaitijoje buvo 32,5 tūkst., o Zemaičių vyskupijai priklausiusiose Upytės pvt. parapijose — 5,3 tūkst., iš viso — 37,8 tūkst. dūmų, iš kurių 4,1 tūkst. priklausė bažnyčiai. Lietuviškoje Vilniaus vyskupijos dalyje visų dūmų buvo 97,9, o bažnyčių — 16,9 tūkst.

svarbiausią katalikų bažnyčios Lietuvoje centrą. Vilniaus, Breslaujos ir Ašmenos pavietuose joms teko 24,2% — beveik ketvirtadalis — visų šių pavietų dūmų.

1790 m. surašymo duomenimis, Lietuvoje iš viso buvo 195,9 tūkst. dūmų, iš jų 24,2 tūkst. dūmų — bažnyčios valdose³³. Be to, 7,8 tūkst. dūmų Lietuvos bažnyčioms priklausė Baltarusijoje³⁴. Dėl natūralaus gyventojų prieaugio per 15 metų, taip pat įrašius į 1790 m. tarifus daržininkų, trobelninkų sodybas bei karčemas, bažnyčiai priklausančių dūmų lietuviškuose pavietuose padaugėjo 3,2 tūkst. Tačiau, sekularizavus jėzuitų valdas ir keletą dvarų išsibylinėjus didikams pasauliečiams, jų santykis sumažėjo. 1790 m. bažnyčiai Lietuvoje priklausė 12,4% visų dūmų.

6. Bažnytinių valdų pajamos. 6 lentelė, kurioje apskaičiuota bažnytinių, privačių ir valstybinių dvarų pajamos, rodo, kad dvasininkija iš savo žemės valdų lietuviškuosiuose pavietuose, taip pat piniginio kapitalo ir dešimtinės turėjo daugiau kaip 1,6 mln. auks. pajamų. Visų žemvaldžių — pasaulietinių ir bažnytinių — metinės pajamos sudarė 12,1 mln. auks. Vadinasi, dvasininkijai teko 13,4% visų žemvaldžių pajamų. Dvasininkams maždaug ketvirtadalį visų jų pajamų davė piniginis kapitalas bei dešimtinė, t. y. pajamų šaltiniai, nebūdingi bajorijai. Taigi bažnytinių žemės valdų pajaminumas buvo gerokai mažesnis negu privačių dvarų ir seniūnijų. Pirmiausia tai paaiškinama tuo, kad bažnytinėse valdose mažiau buvo išvystytas palivarkinis lažinis ūkis, kuris tuo metu buvo pajaminiausia ūkininkavimo forma.

Aukštoji Lietuvos dvasininkija maždaug 400 tūkst. auks. gavo iš bažnytinių žemės valdų Baltarusijoje. Taigi vyskupai, kapitulos, vienuolynai ir parapijų klebonai, 1789 m. tarifų duomenimis, turėjo apie 2 mln. auks. pajamų. Tačiau šiame šaltinyje tiek privačių, tiek ir bažnytinių žemės valdų pajamos, kaip minėta, gerokai sumažintos. Paskutinį amžiaus dešimtmetį, pagerėjus ūkinei konjunktūrai, dvarų inventoriai rodo pajamų buvus kur kas daugiau.

Kaip rodo 1 lent. duomenys, 1794 m. bendrosios norminės Vilniaus vyskupo dvarų pajamos viršijo 0,5 mln. auksinų. Žemaičių vyskupas iš savo valdų Šiaulių bei Upytės pvt. (Alsėdžių, Janapolės, Luokės, Papilės, Pašvitinio, Surviliškio, Varduvos ir Varnių), 1804 m. inventoriaus duomenimis, turėjo 116,4 tūkst. auks. pajamų, t. y. 73,5% daugiau negu 1789 m. (aukos tarifų duomenimis)³⁵. Kaip matyti iš 1794—1795 m. inventorių, norminės Adučiškio pa-

³³ Apskaičiuota pagal LDK Iždo komisijos sudarytas 1790 m. surašymo duomenų suvestines (CVIA. SA. B. 4067). Atmečiau Gardino ekon. priklausiusią Ščebros guberniją (1,4 tūkst. d.), kuri 1790 m. įrašyta Trakų pvt. tarife. Siaurinėje Gardino pvt. dalyje 1790 m. buvo 6,6 tūkst. dūmų (Truska L. Zemėvaldos ir feodalų klasės struktūra...).

³⁴ 2,3 tūkst. d.—Vilniaus vyskupui, 2,6 tūkst.—kapitulai, 1,6 tūkst.—vienuolynams, 716 — Trakų bažnyčiai ir 0,6 tūkst.—unitų metropolitui bei Vilniaus bazilijonams.

³⁵ 1789 m. tarifo duomenimis, iš šių valdų buvo gauta 67,1 tūkst. auksinų. 1804 m. pajamos iš: Truska L. Demografiniai...

6 lentelė. Pasaulietinių ir bažnytinų žemvaldžių pajamos 1786—1788 m.

Pavietas	Pajamų mokestis 1789 m. ¹ , tūkst. auks.			
	seniūnijų kvarta ³	privatū dvarų auka ⁴ (10% pajamų)	auka bžn. valdų, kurių pajamos buvo	
			iki 2 tūkst. auks. (10% pajamų)	per 2 tūkst. auks. (20% pajamų)
Vilniaus	66,2 ⁶	49,5	6,6	44,2
Breslaujos	82,3 ⁸	49,2	1,5	3,2 ⁹
Ašmenos ¹⁰	116,7 ¹¹	159,3 ¹²	7,2	68,1
Lydos	62,1 ⁶	48,2	3,6	7,2
Gardino ¹⁴	44,5 ¹⁵	8,0 ¹⁶	0,4	12,8
Ukmergės	134,2 ¹⁸	104,1	2,2	15,4
Trakų	191,1 ¹⁹	31,1 ²⁰	2,2	6,0
Kauno	276,3 ²²	27,6	1,8 ²³	2,3 ²⁴
Upytės	93,0 ²⁶	65,9 ²⁷	1,9	13,4
Siaulių	152,3 ⁶	33,0 ²⁸	3,4	24,7
Raseinių	459,0 ²⁹	93,8	3,7	15,5
Iš viso	1677,7	669,7	34,5 ³⁰	212,8 ³¹

¹ Pagal LDK Iždo komisijos parengtus žiniaraščius: „Compendium starostw w W. X. Litewskim znaydujących się wedle lustracyi 1789 r.“ (CVIA. SA. B. 18 598) ir „Tabella podatków dawnych y nowoutanowionych na skarb Rzpltey W. X. Litewskiego rocznie przypadających, tak z taryf i protokolów, iakoteż z proporcyi i sperandy wyciągniona“ (Krokovus Cartoriskųjų biblioteka. IV. 901 (mikrofilmas — MAB. Mf. 1179. L. 361)). ² Apskaičiuota taip: bažnytinų valdų pajamos pagal pavietų aukos tarifus, o seniūnijų bei privačių dv.— pagal šios lentelės kairiosios pusės skiltis (pajamų mokesčių sumas; Trakų ir Raseinių pvt. pajamos — taip pat, kaip ir bažnytinų valdų). ³ Daugumos valstybinių dvarų valdytojai nuo 1789 m. mokėjo 2 kvartas (toliau — kv.), t. y. pusę pajamų. Kai kurių seniūnijų mokestis sudarė 2,5 ir 3,5 kv., t. y. $\frac{5}{8}$ ir $\frac{7}{8}$ pajamų. ⁴ Kartu su pojęzuitinių dv. mokesčiu. ⁵ Kartu su pojęz. dv. pajamomis. ⁶ Visų sen. mokestis — 2 kv. ⁷ 183 tūkst. auks.— žemės valdų, 118 tūkst.— piniginio kapitalo ir 7,9 tūkst. auks.— neapmokestinto aukos mokesčiu Vaisgėliškio dv. pajamos. ⁸ 57 tūkst. auks.— 2, o 25,3 tūkst. auks.— 3,5 kv. mokestis. ⁹ Klaida,— turi būti 32 tūkst. auks. ¹⁰ Kartu su Užnerio (Pastovų) pvt. ¹¹ 114,9 tūkst. auks.— 2, o 1,8 tūkst. auks.— 3,5 kv. ¹² Iš jų 6,2 tūkst. auks.— pojęz. dv. superata, t. y. 1774 ir 1789 m. nustatytų pajamų skirtumas, kurį visą reikėjo įmokėti į valstybės iždą. ¹³ Iš jų 9,7— Karkaziškės ir 7,7 tūkst. auks.— Jasevo dv. pajamos, kurios nebuvo ap-

jamos sudarė 54,8³⁶, Panerių — 7³⁷, Braševičių — 18,9³⁸, Strešino — 57,4³⁹, Parafjanovo — 15 tūkst. auksinų⁴⁰. Žemaičių kapitula 1792 m. išnuomojo Dokšicus už 18 tūkst. auks. metams⁴¹. O inventorinės Pasvalio pajamos 1804 m. pasiekė 42,9 tūkst. auksinų⁴². Palyginę šiuos duomenis su tų pačių valdų pajamomis 1787 m., matome labai žymų padidėjimą.

³⁶ MAB. F. 43—4045.

³⁷ Ten pat. B. 13 892.

³⁸ Ten pat. B. 6544.

³⁹ Ten pat. B. 17 659 (1791 m.).

⁴⁰ Ten pat. B. 14 697.

⁴¹ CVA. F. 1671. Ap. 4. B. 297. L. 612.

⁴² Iš činšo ir kitų piniginių prievolių — 32,9, o iš karčemų ir turgaus rinkliavos nuomos — 10 tūkst. auks. (MAB. F. 43—14 980, 14 931).

Metinės pajamos², tūkst. auks.

seniūnijų	privaečių dvarų ⁵	bažnytinių valdų	pajamų suma
132,4	492,3	308,9 ⁷	933,6
143,0	491,1	169,2	803,3
231,9	1537,2 ¹²	430,0 ¹³	2199,1
124,2	482,0	72,0	678,2
79,7	151,3 ¹⁷	68,2	299,2
260,9	1041,0	99,0	1400,9
360,9	504,0 ²¹	52,0	916,9
508,6	276,0	65,2 ²⁵	849,8
162,1	654,5 ²⁷	86,0	902,6
304,6	750,0 ²¹	157,5	1212,1
875,8	939,0	114,5	1929,3
3184,1	7318,4 ³²	1622,5	12 125,0

mokestintos pajamų mokesčiu. ¹⁴ Siaurinė pvt. dalis. ¹⁵ 33,9—2 kv. ir 10,6 tūkst. auks.—3,5 kv. ¹⁶ Be Šėebros gubernijos, kuri priklausė Gardino, o XVIII a. 9-ajame dešimtmetyje buvo perduota Alytaus ekn. ¹⁷ Iš jų 71 tūkst. auks.—Šėebros gubernijos pajamos (apskaičiuotos pagal 1786 m. inv.). ¹⁸ 125,3—2 kv. ir 8,9 tūkst. auks.—3,5 kv. ¹⁹ 162,5—2 kv., 6,9—2,5 kv. ir 21,7 tūkst. auks.—3,5 kv. ²⁰ Be Alytaus ekn. ²¹ Alytaus ekn. pajamos—193 tūkst. auks.—apskaičiuotos pagal 1786 m. inv. (Truska L. Zemėvaldos ir feodalų klasės struktūra Lietuvoje XVIII a. pabaigoje (3. Užnemunė 1775—1790 m.) // MADA. T. 1), o Siaulių ekn.—420 tūkst. auks.—pagal 1794 m. pajamų registrą (Truska L. Ten pat (2. Zemaitija 1775—1790 m.) // MADA. T. 4). Šie duomenys pripliusuoti prie Trakų ir Siaulių pvt. privačių dv. pajamų: 311 ir 330 tūkst. auks. ²² 180,3—2 kv., 83,8—2,5 kv. ir 12,2 tūkst. auks.—3,5 kv. ²³ Per mažai. Pagal Kauno pvt. tarifą išeina 2,4 tūkst. auks. ²⁴ Per mažai. Pagal pvt. tarifą—8,2 tūkst. auks. ²⁵ Iš jų 32,2 tūkst. auks. iš žemės valdų ir 33—iš kapitalo. ²⁶ 47,9 tūkst. auks.—2, 32,2—2,5 kv. ir 12,9 tūkst. auks.—3,5 kv. ²⁷ Iš jų 0,5 tūkst. auks.—pojėz. dv. superata. ²⁸ Be Siaulių ekn. ²⁹ 381,9 tūkst. auks.—2 kv., 52,4—2,5 kv. ir 24,7 tūkst. auks.—3,5 kv. ³⁰ Zr. 23 nuorodą. ³¹ Zr. 9 ir 24 nuorodą. ³² Iš jų 213,4 tūkst. auks.—pojėz. dv. pajamos.

Remiantis pateiktais duomenimis, galima daryti išvadą, kad XVIII a. paskutinio dešimtmečio viduryje bažnytinių valdų pajamos buvo bent perpus didesnės, negu rodo 1789 m. tarifai, t. y. sudarė 3 mln. auksinų. Žinoma, grynosios pajamos buvo gerokai mažesnės, nes bendrosiose neatsižvelgta į nepriemokas, ūkio išlaidas ir mokesčius, kurių svarbiausias buvo 20% auka⁴³.

⁴³ Pajamų mokestis XVIII a. pab.—XIX a. pr. buvo atskaičiuojamas ne iš faktiškų, bet iš tarifinių, t. y. 1789 m. nustatytų, pajamų.

TRUMPINIMAI

CVA	— Lietuvos TSR centrinis valstybinis archyvas	dv.	— dvaras
CVIA SA	— Lietuvos TSR centrinio valstybinio istorijos archyvo Senųjų aktų fondas	ekn.	— ekonomija
CVIAL	— TSRS centrinis valstybinis istorijos archyvas (Leningradas)	inv.	— inventorius
MAB	— Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Centrinės bibliotekos rankraštynas	jrs.	— jurisdika
VUB	— Vilniaus V. Kašuko universiteto Mokslinės bibliotekos rankraštynas	kan.	— kanauninkija, kanauninkas
MADA	— Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai, A serija	km.	— kaimas
alt.	— altarija	klb.	— klebonija
auks.	— auksinas	kpl.	— kopyčia
bžn.	— bažnyčia	krč.	— karčema
d.	— dūmas	kv.	— kvarta
držn.	— daržininkas	mstl.	— miestelis
		pab.	— pabaiga
		plv.	— palivarkas
		pr.	— pradžia
		prl.	— prelatūra, prelatas
		prp.	— parapija
		prst.	— prestimonija
		pvt.	— pavietas
		ūkn.	— ūkininkas
		už.	— užėžis (zastenok)
		vnl.	— vienuolynas
		vskp.	— vyskupija

ЦЕРКОВНОЕ ЗЕМЛЕВЛАДЕНИЕ В ЛИТВЕ В ПОСЛЕДНЕЙ ЧЕТВЕРТИ XVIII В.

Л. ТРУСКА

Резюме

На основе материалов переписи дымов (дворов) 1775 и 1790 гг., доходов землевладельцев 1789 г. (тарифов офяры), V ревизии населения 1795 г., а также инвентарей имений и других хозяйственных материалов исследуется объем, структура и доходы церковного землевладения в Жемайтйском, Упитском, Каунасском, Укмергском (Вилкомирском), Тракайском, Вильнюсском, Браславском, Ошмянском, Лидском поветах, а также в северной части Гродненского (приходы: Лишкявский, Лейпалингский, Вейсейяйский, Капчаместский (Капцовский), Берзницкий, Сейнский, Пунский, Краснопольский, Вигерский, Сувалкский, Вижанский, Пшерольский, Филиповский, Бакалажевский, Рачковский) в последней четверти XVIII в. Территория упомянутых поветов в статье условно называется Литвой. Принимаются в расчет также земельные владения литовского духовенства, находившиеся на территории Белоруссии.

В литовских имениях Вильнюсского епископа в 1775 г. насчитывалось свыше 2,5, а в имениях Жемайтйского — 1 тыс. дымов, что составляло 16,9% всех дымов церковных земельных владений на исследуемой территории. Кроме того, 1,7 тыс. дымов было в белорусских имениях Вильнюсского епископа (табл. 1 и 5).

В 1772 г., накануне I раздела Речи Посполитой, во владениях Вильнюсского и Жемайтйского капитулов (вместе с имениями духовных семинарий) насчитывалось 3,1 тыс. дымов на территории Литвы (14,6% всех церковных дымов) и 4 тыс. — в Белоруссии (табл. 2, 3, 5).

В 1772—1775 гг. в Литве действовало 119 католических (включая иезуитские) монастырей, в земельных владениях которых насчитывалось 8,5 тыс. дымов в Литве и 1,6 тыс. — в Белоруссии. Монастырское землевладение составляло 40,5% всего церковного землевладения (табл. 4 и 5).

Согласно подымным тарифам 1775 г., в литовской части Вильнюсской епархии было около 200, а на территории Жемайтйской епархии — 130 католических приходских церквей и их филиалов, в земельных владениях которых на-

считывалось 5 тыс. дымов в Литве и 0,6 тыс. (имение Тракайского костела Бездзеж) — в Пинском повете.

В земельных владениях униатского митрополита, базилианских и православных монастырей, а также униатских, лютеранских и кальвинистских приходских церквей в 1775 г. было только 0,9 тыс. дымов, что составляло 4,3% всего церковного землевладения на территории Литвы (табл. 5).

В 1772—1775 гг. во всех церковных земельных владениях на исследуемой территории было свыше 21 тыс. дымов, что составляло 15,5% общего количества. Кроме того, 8,5 тыс. дымов литовскому духовенству принадлежало на территории Белоруссии (табл. 5).

По явно заниженным данным тарифов 1789 г., доходы духовенства от земельных владений, денежных капиталов и десятины в литовских поветах составляли 1 млн. 622 тыс., а от белорусских имений — 400 тыс. злотых (табл. 6). Согласно более точным инвентарным данным и вследствие улучшения хозяйственной конъюнктуры общий доход литовского духовенства в середине 90-х гг. был примерно на 50% выше и равнялся 3 млн. злотых.

Gauta 1987.02.26

Trumpai apie autorių

Gimė 1937 m. Ist. m. kandidatė (1966). Vilniaus valst. universiteto Ekonominės istorijos ir geografijos katedros, nuo 1988.09.01 — Vilniaus valst. pedagoginio instituto TSRS istorijos katedros docentas. Tyrinėja socialinę-ekonominę Lietuvos istoriją (XVI a. vid.—XX a. vid.).